

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 20.

Onsdagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statrådet *Tingsten* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående öfverlåtande åt en kasernbyggnadskommission att handhafva uppförandet af åtskilliga nya byggnader för armén.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, angående sociala regeringsärendens sammanförande under ett statsdepartement m. m.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för Sveriges deltagande i 1907 års internationella idrotts- och turistutställning i Berlin; och

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhyrande af ett beskickningshus i London.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott n:o 2 herr *Kinanders* nästlidne dag afgifna och då bordlagda motion, n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag angående stadsplan och tomtindelning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden och memorial n:is 2 och 51—58 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 28 och 29.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 19 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvarsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

Kungl. Maj:t hade under punkt 5 af fjärde hufvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen, att med godkännande af de vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 12 januari 1907 fogade förslagen till stater för infanteriet, kavalleriet, artilleriet, artilleriets tygstater, fortifikationen och trängen, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 16,077,387 kronor, med 1,219,655 kronor till 17,297,042 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft följande i Andra Kam-maren väckta motioner, nämligen:

n:o 56, däri herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm hemställt, att Riksdagen måtte besluta för år 1908 bevilja den i kungl. propositionen föreslagna höjningen af fanjunkares och sergeanters af i. klassen med deras vederlikar dagaflöning samt utsträcka

denna förmån äfven till 521 sergeanter af 2. klassen och 233 deras vederlikar vid armén, och för detta senare ändamål på fjärde hufvudtiteln anvisa kronor 137,605;

n:o 57, däri *samme* motionär i hvad denna hufvudtitel angår föreslagit,

att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om kostnadsfritt tillhandahållande af bränsle och lyse till samtliga arméns underofficerare, som bo i kronans hus, lämna dem, som ej inkvarteras i de nya, modernt inredda kasernerna, kontant bidrag till nämnda förnödenheters anskaffning med de beräknade beloppen 130 kronor för fanjunkare och 100 kronor för sergeanter och lika för deras respektive vederlikar; samt

n:o 65, i hvilken herr *C. R. Johansson* i Jönköping hemställt, att Riksdagen måtte besluta, dels att den till tyghandverkarna vid artilleriets stater och vid fortifikationen för närvarande utgående timpenningen måtte från och med år 1908 utbytas mot dagaflöning och dels att denna dagaflöning — under förutsättning af bifall till hvad Kungl. Maj:t i detta afseende föreslagit beträffande sergeanter af första klassen med vederlikar — måtte bestämmas till 2 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt af anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herrar Wavriskys och Johanssons omförmälda motioner, måtte dels godkänna följande förslag till stater för arméns truppförband under år 1908, nämligen:

1) för *infanteriet* de vid föreliggande utlåtande fogade bilagorna n:is 4—31 å tillhoppa 9,144,766 kronor 70 öre;

2) för *kavalleriet* de vid utlåtandet fogade bilagorna n:is 32—39, slutande jämte förut fastställd stat för öfverstelöjtnanter och majorer vid de sex fördelningskavalleriregementena å tillhoppa 2,741,953 kronor 50 öre;

3) för *artilleriet* med tygstater bilagorna n:is 40—48 vid utlåtandet samt bilagan n:o 49 vid åberopade statsrådsprotokoll å tillhoppa 3,291,199 kronor;

4) för *fortifikationen* bilagorna vid utlåtandet n:o 49 samt vid nyssnämnda statsrådsprotokoll n:is 51—53 å tillhoppa 892,765 kronor 50 öre; samt

5) för *trängen* bilagorna vid utlåtandet n:is 50—54 samt vid berörda statsrådsprotokoll n:o 59 å tillhoppa 784,735 kronor 50 öre,

dels ock till följd häraf höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 16,077,387 kronor, med i jämnadt krontal 1,177,895 kronor till 17,255,282 kronor.

Friherre Gripenstedt: Ut i hvarje armé är det officerskåren och underofficerskåren, som skapa andan och representera kontinuiteten. Ut i en värnpliktsarmé med kort tjänstetid som vår är detta naturligtvis ännu mera fallet. För att få bi-

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

behålla en god anda inom armén är därför af största vikt och betydelse, att officers- och underofficerskårerna rekryteras väl, samt hafva en god social och ekonomisk ställning.

Nu har jag naturligtvis icke det ringaste att invända mot hvad Kungl. Maj:t här föreslagit för underofficerarne och för volontärerna, hvarifrån underofficerarne rekryteras. Men jag vill begagna detta tillfälle att säga, att jag tror, att de här föreslagna löneförbättringarna icke blifva nog för att hålla underofficers- och volontärskadrerna fulltaliga och väl besatta. Därtill fordras andra åtgärder. Jag tror, att unge män tveka att taga anställning i militärtjänsten icke så mycket på grund af, att lönerna äro små, som fastmera därför att de frukta för sin framtid, frukta för att icke få lämplig anställning efter slutad militärtjänst. Därför ser man också, att de, som gå in som volontärer, söka sig in vid mycket unga år och lämna tjänsten så tidigt som möjligt för att komma in på andra banor, eller också att de, som avancerat till underofficerare, stanna kvar ända till dess de äro pensionsmässiga, emedan de icke lätt kunna få andra anställningar. Enda sättet att förekomma detta för tidiga eller för sena afskedstagande och att få behålla folk i tjänsten något längre än nu, men icke för länge, är att kunna bereda dem civilianställning, sedan de tjänat i armén viss minimitid och uppfyllt vissa villkor. Denna utväg har ju ganska länge varit på tal, och i fjor tillsattes en civilianställningskommitté för att utarbета förslag i denna riktning. Sedermera har man icke hört någonting af denna sak, annat än att utlåtanden infordrats från diverse ämbetsverk, och att dessas utlåtanden i allmänhet gått i afstyrkande riktning. Detta är ju mindre underligt, när man känner till åskådningssättet här i Sverige. Men jag anser, att man icke bör rätta sig för mycket efter detta motstånd, utan söka fullfölja tanken. I hufvudsak är det nämligen så, att en befattningshafvare från allra lägsta graden och ända uppåt, som kommit in på en bana, anser sig hafva ovillkorlig rätt att i tur och ordning avancera därstädes, och hvilken annan som kommer fram och på något sätt generar anses som en utbördning, hvarjämte chefen för ämbetsverket eller kåren ofta betraktar som sin skyldighet att i främsta rummet stå på sin personals bästa. Det är en kastanda i smått, som icke bör uppmuntras. Och när det gäller en armé, som är gemensam skola för alla, sedan det blifvit en värnpliktsarmé, bör man ej lägga hinder i vägen för att manskap och underbefäl därifrån må komma in på andra områden. För min del skulle jag önska, att dessa, som finge civilianställning, finge räkna sin militärtjänst sig till godo såväl vid beräkning af tur som då det gäller pensionering.

Detta vore rätta sättet, enligt min mening, och jag föreställer mig, att civilianställningskommitténs förslag går något så när åt det hållet. Äfven om dessa förslag i vissa detaljer skulle behöfva

modifieras — det kan ju hända — eller omarbetas, bör tanken icke släppas, och jag skulle nu vilja rekommendera den till regeringen och framför allt till statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. Jag är viss därpå, att de civila kårer, som skulle få uttjänste militärer i sin tjänst, skulle i längden vinna på att få militäriskt utbildadt och uppfostradt folk, vant vid ordning och punktlighet och för armén är saken helt enkelt en lifsförfråga, såvidt man vill hålla volontärs- och underofficerskårerna fullt besatta.

För öfrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Douglas: Den tolfåriga öfvergångstid, som var föreslagen för vår härorganisation, är nu inne i sitt andra skede, och liksom vid en mödosam vandring uppför ett brant berg det torde kunna hända, att man på halfva vägen gör ett uppehåll, tyder äfven årets armébudget på ett tillfälligt stillestånd i utgifterna och i organisationsarbetet. Jag ber att få begagna detta tillfälle för att uttala några reflexioner angående den kompromiss, som sedermera fick namn af 1901 års arméorganisation. Jag har icke något annat yrkande att framställa än det, till hvilket utskottet kommit, men ber att i det förstnämnda afseendet få säga några ord.

Då under de minnesrika majdagarna 1901 äfven jag ansåg mig tvungen att gifva min röst åt denna kompromiss, tillät jag mig att kalla densamma för en sorglig kapitulation. Jag ansåg, att den förtjänade detta namn därför, att Första Kammaren, för att öfver hufvud taget uppnå något mål i afseende å försvarets nödiga omorganisation, var tvungen att uppoffra själfva den grund, hvarpå det nya arméförslaget hvilade, nämligen den allmänna ettåriga värnplikten. Och med all skyldig tacksamhet och erkännande för det, som är uträttadt under nu pågående organisations-tid, bör det dock sägas lika väl först som sist, att, innan denna kapitulation är utplånad, innan svenska folket har beslutit sig för att åtaga sig denna allmänna ettåriga värnplikt, detta minimum af försvarsplikt, som alla fackmän äro ense om att kalla ett minimum, — innan detta skett, har icke inom vår nations inre lif den jämnvikt uppstått mellan medborgerliga rättigheter och medborgerliga plikter, som må berättiga en nation att hoppas på en lycklig framtid.

Den nu tilländagångna första perioden af försvarsorganisationen har varit en period, som för arméns befäl och underbefäl varit rik på kräfvande arbete, ofta otacksamt och ofta förenadt med personliga och pekuniära uppoffringar. Heder och tack åt alla och hvar och en, som i sin stad, på sin post i trogen plikt-uppfyllelse arbetat på att föra verket framåt! Väl är det sant, att ännu mycket återstår till målets uppnående, men med det utförda arbetet är dock redan så mycket vunnet, att det, som återstår, kan synas lätt. De öfvergångsformer, som nu ytterligare skola

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Häjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.

(Forts.)

tillämpas, äro utstakade i fasta banor, och allteftersom de nya militäretablissemanten uppstå äfven i landsorten, kommer helt visst arbetet med de värnpliktiges utbildning att jämväl där försiggå under en allt mer och med tillfredsställande form.

Jag ber nu att få uttala den förhoppning, att vid anordnandet och skapandet af dessa nya militäretablissemant all nödig omsorg och omtanke måtte ägnas åt beredande af allt det, hvilket för befäl, underbefäl och manskap kan sammanfattas under benämningen modern trefnad. Jag behöfver icke för denna kammare närmare utveckla hvad som torde menas med detta ord. Jag kan naturligtvis icke hafva menat onödig lyx. Och jag finner såsom ett första tecken till sådan glädjande omvårdnad och omtanke i statsverkspropositionen och tillstyrkt af utskottet en post, afseende planteringsland åt underofficerarne och deras familjer, där de efter slutadt arbete kunna finna nöje och trefnad i närheten af sina bostäder. Detta är just ett exempel på sådan trefnad. Må vi komma ihåg, att hvad som nu skall skapas och under många generationer äga bestånd bör vara en helt och hållet modern institution, frigjord från sådana äldre tiders kaserntraditioner, hvilka strida mot den moderna principen om allmän värnplikt, förstådd såsom den förnämsta medborgerliga plikten för männen från alla samhällsklasser. Hvad kvinnan angår hoppas jag, att den tid icke må vara aflägsen, då äfven åt henne med rösträtt tilldelas hennes anpart i nyttig verksamhet på andra områden till fäderneslandets fromma.

Hvad de öfriga erfarenhetsrönen från den gångna sexårsperioden angår, hafva de varit af såväl glädjande som nedslående beskaffenhet. I förstnämnda afseendet vill jag i främsta rummet sätta den värdefulla tillökning i landets försvarskrafter, som den frivilliga skytterörelsens mäktigt frambrytande utveckling har tillfört landet. Öfver 90,000 skyttar, inöfvade med moderna vapen och enligt af staten föreskrifna metoder, det är dock en faktor att taga vara på i farans stund.

Men allt detta glädjande utplånas och neutraliseras af det allt mer och mer framträdande grundfelet i vår organisation, svårigheten, snart sagdt omöjligheten att förse armén med fulltaliga underbefäls-, reservunderbefäls- och volontärsformationer. Den af friherre Gripenstedt omnämnda utvägen att anlita civilanställningsutsikten kan nog hafva sitt gagn, om den tillämpas i den utsträckning, att den kan spela in såsom någon faktor. Men — här återkommer jag till mitt *præterea censeo* — min öfvertygelse är, att, innan den allmänna ettåriga värnplikten är utsträckt äfven till infanteriet, kommer icke någon åtgärd att vara tillfyllest att häfva denna stora brist. Krigsministern uppnår, såsom jag hoppas, i dag en för dessa vid armén så viktiga kategorier väl behöflig löneförbättring, men med penningens fortfarande fallande värde torde redan om några år samma kalamitet yppa sig igen, samma små-

righet att fylla kadrerna förefinnas och här hjälper icke annat än det af mig angifna sättet. Först därmed torde ett större antal värnpliktige årligen taga under öfvervägande, huruvida det icke för dem är fördelaktigare att tidigare ingå i armén såsom volontärer, dels för att aftjäna en del af sin värnplikt i egenskap af underbefäl, dels för att blifva delaktiga af de kunskaper, den utbildning, som just denna tjänst medför. Och mina herrar, just i detta ögonblick, då den allmänna uppmärksamheten och det allmänna intresset så helt och hållet är vändt åt ett annat håll, nämligen åt det sätt, på hvilket den allmänna rösträtten skall utöfvas, torde det icke vara ur vägen att påminna om att vårt folk ännu icke på långt när åtagit sig den allmänna värnplikten i den utsträckning, som vår säkerhet kräver, och att äfven den nya politiska situationen, vårt isolerade politiska läge, här spelar in såsom en faktor, den där högt manar, att ej allför länge dröja med denna plikts fullgörande.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindgren: Den föregående talaren uppehöll sig en stund vid svårigheten att bibehålla i armén ett tillräckligt antal underbefäl och volontärer. Det finnes ett annat element i den svenska armén, som det också möter svårighet att kvarhålla i tillräckligt antal. Det är fältläkarnes. Kungl. Maj:t fäster i sin proposition uppmärksamheten härpå och framhåller, att många vakanser finnas bland stipendiaterna. På tillstyrkan af medicinalstyrelsen och med anledning af en petition från vederbörande har Kungl. Maj:t nu föreslagit en liten förhöjning för de yngsta bataljonsläkarne. Utskottet har skjutit undan saken. Ett af de motiv som Kungl. Maj:t framhållit, nämligen att den nya härorganisationen tager läkarne mera i anspråk än förut och att således deras förtjänst på enskild praktik därigenom i väsentlig mån reduceras, bemöter utskottet med att, i samma mån som öfningsplatserna förläggas till städerna, nämnda olägenhet afbjälpes.

Att döma af det föreliggande betänkandet och den kungliga propositionen har emellertid hvarken medicinalstyrelsen eller Kungl. Majt. eller utskottet beaktat den rörelse, som under den sista tiden försiggått inom just den yngre delen af fältläkarkåren. Under slutet af förra året och början af detta har nämligen frågan om militärläkarnes ställning ifrigt ventilerats, särskildt i allmänna svenska läkaretidningar och äfven i andra delar af pressen. Och jag må säga, att de uttalanden, som därvid blifvit gjorda, synas vara värda att beaktas. De unge militärläkarne själfve säga: skulle vi aflönas på ett sätt, som motsvarar våra dyrbara studier och vårt arbetes verkliga värde, skulle vi icke kunna tillfredsställas ens därigenom, att vi blefve i löneförhållanden likställda med motsvarande rangklasser inom armén; det behöfdes en förhöjning icke blott för de yngre, utan äfven

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

för de äldre, men det skulle uppgå till betydande summor, och man skulle i alla fall icke vinna så synnerligen mycket, hvarken för läkarne eller för staten. De sätta i stället i fråga, huruvida man icke borde angripa missförhållandet på ett helt annat sätt och taga i öfvervägande, om icke en omorganisation af hela denna institution skulle kunna råda bot både i ena och andra afseendet. De säga, som det synes mig mycket riktigt, att det är alldeles onödigt, att ett infanteriregemente har tre läkare. De hafva nämligen icke full sysselsättning, såsom det nu är anordnad. En af dem kommenderas på rekrytskolan och är upptagen längre tid, under det de andra hafva endast en mindre tjänstgöring vid regementet, hvarvid de uträtta mycket litet. De hålla före, att detta förhållande verkar skadligt både för dem och för det arbete, som skulle vara deras hufvudsakliga uppgift. Om man istället organiserade läkarförhållandena vid armén på det viset, att den äldre läkaren på regementet hade full sysselsättning samt tillika uppbar full lön för sitt arbete och de öfriga läkarne, som behöfdes så snart mobilisering komme i fråga, toges i anspråk endast för inskrifningar, mönstringar och sanitära tekniska öfningar, så skulle dessa läkare mycket väl kunna nöja sig med den lön, som nu erbjudes dem, och de vore alltså icke i behof af något lönetillskott, utan detta borde då i stället kunna lämnas till den läkare, hvars hela tid vore upptagen af tjänsten.

De klaga likaledes öfver sin utbildning och anse att, då de omedelbart efter afslutade studier, möjligen med undantag af någon kortare kommendering såsom stipendiater vid garnisons-sjukhuset, sättas i verksamhet vid armén eller flottan, sakna de hvarje erfarenhet om tjänstens egen art, hvarföre densamma i många fall kan blifva för dem i hög grad obehaglig. Den personal de hafva att sköta består hufvudsakligen af friskt folk vid den ålder, då i regeln sällan förekomma allvarligare sjukdomsfall, utan tagas de i stället i anspråk för ett slags polistjänst, gående ut på att tillse, att man ej skyller på sjukdom för att skolka undan militärtjänstgöringen, och detta är för de unga läkarne en mycket obehaglig sysselsättning, då man besinnar, att det kan förekomma 50 å 60 sjukanmälda men i själfva verket ingen sjuk. Och när nu detta upprepas dag för dag, går det lätt för den unge läkaren att förbise de tidigaste tecknen till verkligt allvarliga sjukdomsfall, genom hvilken försummelse olycka och förargelse lätt kunna uppstå.

Militärläkarne förmena sålunda, att både staten och den enskilde skulle vara mycket mera tillgodosedda och att det skulle vara till mycket mera nytta, om i stället för löneförhöjning sattes i gång en förständig organisation, hvarigenom läkare, hvilka toges i anspråk för armén, hade full sysselsättning där och de andra ställdes i reserv för att endast anlitas under mobiliseringstider. De påpeka äfven att det vore lyckligt, om den nuvarande utbild-

ningskursen för militärläkare icke förlades så långt fram i tiden, då de redan tjänstgjort i många år, utan finge genomgå strax innan de blefve innehafvare af ordinarie militärläkarebefattning.

För min del har jag ingen personlig erfarenhet på detta område, men det synes mig, som om de tankar, hvilka här uttalats, äro förtjänta af allvarligt beaktande utaf Kungl. Maj:t och att en omorganisation af vår fältläkarekår bör sättas ifråga och ingående pröfvas.

Jag har icke något yrkande.

Friherre Palmstierna: Då den siste talaren icke hade något yrkande skulle jag ju egentligen icke behöfva försöka bemöta hans anförande.

Han tycktes åstunda en helt ny organisationsform för vår militärläkarekår och han ordade om den rörelse, som nu är synlig bland de yngre läkarne. Ja, den där rörelsen påträffar man öfverallt inom alla kategorier och den går naturligtvis i allmänhet ut på att genom att man slår sig ihop och tämligen högljudd yttrar sig söka bereda sin kår större fördelar, en rörelse, som jag dock tror, att man får följa med en viss försiktighet. Nu gick det ut på, efter hvad jag kunde fatta, att de äldre militärläkarne borde vara snart sagdt uteslutande sysselsatta med det militära och de yngre skulle i det närmaste vara fria. För min del tror jag, att detta vore en synnerligen olycklig organisationsform. De yngre behöfva nog uppfostras just i denna särskilda bransch. De kunna vara skickliga läkare, men när fråga särskildt är om militärläkare tror jag, att de unga behöfva vara tillsammans med truppen för att på närmare håll studera de bland densamma vanligen förekommande sjukdomsfall.

De klaga nu öfver att tjänstgöringen icke är angenäm och att de till följd häraf lätteligen kunna komma att förbise ett och annat allvarligt fall — jag tror icke, att det är en synnerligen god rekommendation de härigenom gifva sig själfva. Men hvad jag skulle vilja säga, det är, att om de äldre nästan uteslutande skulle sysselsätta sig med militärläkarevård, skulle man komma till något efter min åsikt föga eftersträfvansvärdt. I flera länder, särskildt erinrar jag mig nu Italien, äro militärläkarne uteslutande militärläkare, men därigenom blifva de också såsom läkare mindre skickliga, då de blott få vana vid att, såsom nyss nämndes, nära nog uteslutande behandla friska ungdomar och således, då allvarligare sjukdomsfall förekomma, äro i hufvudsak i saknad af praktisk erfarenhet. Riktigare är nog, att våra militärläkare äfven hafva enskild praktik, ty det är genom denna de hålla sig uppe vid den stora skicklighet, som vi alla äro tack-samma att pläga finna hos dem.

Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande i af-

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.* seende på utskottets hemställan, har jag endast tillåtit mig att yttra dessa åsikter i afseende på organisationsfrågan.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Den förste talaren uppehöll sig något vid den svårighet, som yppat sig i afseende å rekryteringen af underbefälet vid vår armé. Han ansåg, att en utväg, hvilken han särskildt förordade, att förbättra detta förhållande vore att föra in s. k. civilanställning för arméns underbefäl. Jag vill emellertid erinra om en sak, som jag tror härvidlag måste tagas i betraktande. Det är alldeles påtagligt, att den anvisade utvägen till någon del kan tagas i beräkning, men jag delar den andre talarens i ordningen uppfattning i det stycket, att det icke kan ske i tillräckliga dimensioner. Grundlagens föreskrift, att vid platser besättande förtjänst och skicklighet skola uteslutande tagas i betraktande, har hittills ansetts vara en bestämmelse, som skulle endast röra ämbets- och tjänstemannabefattningar; men under den »samhällets demokratisering», såsom termen för dagen lyder, hvilken nu pågår, har en ny klass framträdt med anspråk att äfven den i afseende å sina intressen erhålla skydd af samma grundlagsbestämmelse, nämligen den klass, som i allmänhet kallas »betjante». Just bland de befattningar, hvaråt dessas förhoppningar gå, just där skulle invasionen från de militära klasserna komma att företrädesvis inriktas, hvarigenom ovillkorligen en kollision skulle inträffa emellan de militära och civila aspiranterna. Och om man icke kan förneka, att en civil extra, som under kanske flera år tjänstgjort för en sådan befordran, måste kunna åberopa större »skicklighet» än den, som alldeles icke har tjänstgjort inom detta fack utan har förvärfvat sina sporrar på det militära området, då måste det också ovillkorligen, för så vidt icke grundlagens bud ändras, komma därhän, att de civila uti ett ganska stort antal fall måste föredragas framför de militära aspiranterna, och häraf uppstår just den följd, som den andre talaren i ordningen antydde och som jag ber att få ytterligare betona, att denna utväg med civil anställning svårigen kan komma att spela den roll, som man möjligtvis på åtskilliga håll änkt sig i fråga om att förbättra utsikterna för vårt underbefäl.

Däremot ansluter jag mig alldeles obetingadt till den andre talaren i ordningen med hänsyn till den väg han förordade för ändamålets vinnande. Äfven jag var med om det beslut, hvilket fattades år 1901 och som ingalunda var ett adekvat uttryck för hvad Första Kammaren i afseende å den nya härordningen önskade; men erfarenheten af, att för att vinna något man måste nöja sig med små steg, betvang kammarens uppfattning vid det kritiska tillfället, då saken afgjordes, och kammaren tog det beslut, som sedermera resulterat i vår nya härordning. Men det skedde med en af alla känd och erkänd reservation. Ingen af oss ansåg, att steget med det fattade beslutet var fullt uttaget

eller att vi fått hvad landet kunde åtnöjas med i afseende å försvarets organisation. Samma reservation afgafs af regeringen vid det tillfälle då Riksdagens beslut där anmäldes och godkändes. Det är alltså endast ett uppskof med att uttaga det fulla steget till detta minimum af försvarskraf, som vi nyss hörde omnämnas, det är endast ett uppskof, som nu äger rum; och det må då vara äfven mig tillåtet att lägga på vederbörandes hjärta vikten af att icke detta uppskof blifver för långt. Nu, då vi stå i begrepp att utsträcka rösträtten till en allmän rösträtt, som sålunda skulle blifva tillfyllestgörande för den politiska befogenheten inom hela vårt folk, synes det mig vara ganska lämpligt, att vi också uttaga steget i fråga om den allmänna väruplikten, och därmed göra denna till en realitet, så att vi icke alljämt måste bekänna, att vårt land erhållit en ringare försvarskraft, än hvad vi alla äro öfvertygade om att det behöfver.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Grefve von Rosen: Underofficerarnes årliga aflöningsförmåner utgå för närvarande till fanjunkare med 1,930 kronor, till serjanter af 1:a klassen med 1,447 kronor 50 öre och till serjanter af 2:a klassen med 1,327 kronor 50 öre, detta under förutsättning att de äro i tjänstgöring året om. Nu har chefen för landförsvarsdepartementet med afseende å nödvändigheten af att förbättra underofficerarnes aflöningsförhållanden föreslagit, att dagaflöningen för fanjunkare och sergeanter af 1:a klass skulle ökas med 50 öre, sålunda 182 kronor 50 öre per år, men hvad sergeanter af 2:a klassen angår, har departementschefen förklarat, att, då de vid jämförelsevis unga år komma till sin tjänst, de möjligen kunna nöja sig med den hittillsvarande lönen.

Jag kan väl förstå, att krigsministern under en tid, då vårt försvar hvarje år lägger ökade bördor på det svenska folket, icke vill gå längre i anslagskraf än hvad som är oundgängligen nödvändigt, och jag kan likaledes förstå, att statsutskottet af samma hänsyn ej vill förorda den motion, som i Andra Kammaren framställdes af herr Wavrinsky om ökning af 50 öre i dagaflöningen äfven för sergeanter af 2:a klassen. När man ser på motiveringen till denna motion, finner man dock, att utnämningens ålder för 2:a klassens sergeanter i själfva verket icke är så låg, som man skulle kunna förmoda. De få dessutom ofta nog i många år vänta på vidare befordran och sålunda kvarstå vid sin låga aflöning under en mycket stor del af sitt lif. Jag skall icke upphålla mig vid några detaljer i saken, men vill endast erinra om att största delen af våra underofficerare redan hunnit en ålder af 27 å 28 år, innan de nå underofficersgraden. Då äro de redan i den ålder, att de i de flesta fall önska ingå giftermål, men de kunna icke lefva med familj på en så låg aflöning. Det är emellertid icke allenast för deras skull, utan ännu mera för hela arméns, som det är af allra största vikt, att vår underofficerskår

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

i sin helhet erhåller en förhöjning i sina löneförmåner. Det är nämligen gifvet, att det måste blifva svårt att på ett tillfredsställande sätt verkställa rekryteringen, om man erbjuder alltför små lönevillkor i förhållande till de förmåner, som från andra håll kunna ernås. För arméns fälduglighet och vårt härväsendes effektivitet är det således ytterst angeläget att så mycket som möjligt tillgodose underofficerarnes löneintressen. Det anslag af emellan 137,000 och 138,000 kronor, som enligt motionärens förslag skulle erfordras, är jämförelsevis obetydligt i förhållande till de stora summor af mellan 40 och 50 miljoner, som vi årligen utgifva för vårt landtförsvar, och därför ber jag att få yrka bifall till den af herr Wavrinsky i ämnet väckta motionen.

Herr statsrådet Tingsten: Herr grefve och talman, mina herrar! Vid denna punkt anhåller jag att få meddela några upplysningar.

Såsom det utan tvifvel är herrarne bekant, utgå aflöningsförmånerna för underofficerarne på två olika sätt, beroende på om de hafva fri bostad i kronans hus eller icke. De, som icke hafva fri bostad, erhålla samtliga sina aflöningsförmåner kontant. De som hafva fri bostad skulle, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles af kammaren, erhålla ytterligare en naturaförmån, nämligen fritt bränsle och lyse.

Hvad först angår de underofficerare, som icke hafva bostad i kronans hus, skulle de vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag — under förutsättning att de ligga i ständig tjänstgöring, ett förhållande som utan tvifvel kommer att inträda för samtliga underofficerare efter genomförd härordning — erhålla följande aflöningsförmåner: en sergeant af andra klassen, om han är bosatt i Stockholm eller Göteborg, 1,667 kronor 50 öre och på öfriga orter, 1,607 kronor 50 öre, en sergeant af första klassen respektive 1,970 kronor och 1,910 kronor och en fanjunkare respektive 2,542 kronor 50 öre samt 2,482 kronor 50 öre.

För de underofficerare, som bo i kronans hus och enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle erhålla kostnadsfritt bränsle och lyse, böra enligt min uppfattning dessa förmåner — fri bostad samt fritt bränsle och lyse — uppskattas lika högt om icke högre än motsvarande inkvarteringsbidrag och ersättning för ved och ljus. Ifrågavarande naturaförmåner synas mig nämligen vara af så stor betydelse, att de i och för sig mer än väl uppväga motsvarande kontanta aflöningsförmåner.

För de underofficerare, som *icke* bo i kronans hus, skulle således, enligt hvad nyss blifvit sagdt — allteftersom underofficern är bosatt i Stockholm eller i Göteborg eller på andra orter — inkomsterna i runda tal i de olika löneklasserna blifva följande: för sergeant af andra klassen 1,660 kronor, respektive 1,600 kronor, för sergeant af första klassen 1,970 kronor, respektive 1,910

kronor, och för fanjunkare 2,540 kronor, respektive 2,480 kronor. I stort sedt gestaltar sig löneskalan sålunda, för utom Stockholm och Göteborg boende underofficerare 1,600, 1,900 och 2,500 kronor.

I Kungl. Maj:ts proposition har icke föreslagits någon ökad dagaflöning för sergeant af andra klassen, men däremot att de skulle erhålla kostnadsfritt bränsle eller lyse eller motsvarande kontanta ersättning, beräknad till 100 kronor för hvar och en. Motivet för, att Kungl. Maj:t icke föreslog ökad dagaflöning för sergeant af andra klass, var, att uti de till Kungl. Maj:t ursprungligen inkomna framställningarna man icke framhållit denna ökning såsom varande af synnerlig vikt, och att det äfven från underofficershåll gjorts gällande, att sergeanterna af andra klass kunde vara tillfredsställda med den aflöning, som de hade. Däremot betonades, att skillnaden i aflöning för sergeant af andra klassen och sergeant af första klassen, såsom utgörande endast 120 kronor, vore alltför ringa. Det var till denna omständighet myndigheterna togo hänsyn, då de afgåfvo sina yttranden i ärendet, nämligen till nödvändigheten af att i hufvudsak åstadkomma aflöningsförbättringar, där de bäst behöfdes, och att anordna en större skillnad i aflöningen mellan sergeant af första och sergeant af andra klassen än hvad som nu är fallet. Man trodde då, att en begynnelseaflöning af omkring 1,600 kronor skulle vara tillfyllest.

Det må emellertid gärna medgifvas, att inom regementen, där turen är mindre god, 1,600 kronor i längden måhända är en otillfredställande aflöning. Men det är icke så lätt att i ett sådant aflöningsystem, som är infördt vid armén, råda bot för tur och otur i befordringsväg. Skulle man råda bot för detta, måste man enligt min uppfattning helt och hållet slå in på ett nytt aflöningsystem med ålderstillägg. Men det var nu icke meningen att åvägabringa någon genomgripande förändring i aflöningsystemet. Kammaren vet nog, med hvilken svårighet sådant är förenadt. Det har synts krigsstyrelsen angelägnast att söka åstadkomma hjälpen, där den bäst kräfdes, och krigsstyrelsen har därför fäst sin uppmärksamhet hufvudsakligen vid sergeanterna af första klassen och fanjunkarna, medan den på samma gång genom det kostnadsfria bränslet och lyset eller däremot svarande kontant ersättning, 100 kronor, velat i någon mån tillgodose sergeanterna af andra klassen.

Om sergeanterna af andra klassen komma att erhålla en högre aflöning, kan konsekvensen medföra, att man längre fram måste begära ytterligare ökad aflöning äfven för sergeanterna af första klassen och för fanjunkarna.

Jag har endast velat meddela dessa upplysningar. Ett statsråd kan ju svårligen motsätta sig ökade aflöningsförmåner för sina underlydande, utan han måste vara tacksam för hvad i detta afseende bjüdes.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Frihere Gripenstedt: Herr greve och talman! Att herr Wieselgren vände sig mot mig, förvånar mig visst icke, då jag vet, att man speciellt inom fångvårdsstyrelsen ställt sig afvog mot tanken att därstädes taga emot uttjänta militärer. Herr Wieselgren sade, att grundlagens bud beträffande förtjänst och skicklighet skall tillämpas äfven vid tillsättningar inom de lägre tjänstegraderna och betjäntklassen. Detta är fullkomligt riktigt. men just i själfva tillämpningen däraf, undrar jag, om han har rätt och om icke den kan tåla vid en modifikation. Är det så säkert, att en, som med goda vitsord lämnat ett regemente, icke skall kunna fylla en plats i fångvården eller något annat verk lika väl som en hvar annan? Hans förtjänst och skicklighet är ju dock till stor del bepröfvad.

Jag känner icke de kvalifikationer, som erfordras för anställning i fångvården, men jag föreställer mig, att den, som fått militär utbildning, nog skulle kunna uppfylla åtskilliga af här förekommande åligganden. Dessutom tror jag meningen är, att de, hvilka skulle få civilanställning, skulle underkastas profvtjänstgöring.

Herr Wieselgren talade om, att denna civilanställningsrätt skulle framkalla en motsats mellan de militära och de civila befattningshafvarna. Det förvånar mig, att en så varm värnpliktsvän som herr Wieselgren vill göra denna klasskillnad mellan militära och civila medborgare. Dessutom vill jag påpeka, att i andra länder med allmän värnplikt, t. ex. Tyskland och Frankrike, har man stadgat civilanställning för uttjänta militärer.

Som ett annat botemedel mot bristen på underofficerare har anförts utsträckning af värnplikten. Detta botemedel förstår jag icke. För min del är jag visst icke emot, att värnpliktsöfningarna utsträckas utan tvärtom, men de kunna icke utsträckas till så lång tid, att man icke måste för anställande af underofficerare och underbefäl af manskapet anlita frivillighetens väg. Med hänsyn därtill är det civilanställningen är så lämplig. Jag tror, att den är det enda sättet att kunna få dessa kärer väl rekryterade.

Grefve Wachtmeister, Axel: Herr greve och talman! Jag skall först be att få säga, att jag i likhet med greve von Rosen gärna vill vara med om, att löneförhöjningen utsträcks äfven till sergeanter af andra klassen. Men det är egentligen en punkt i motiveringen, som jag icke kan gilla.

Föredragande departementschefen yttrar nämligen med afseende på underofficerarnes rättighet att komma i åtnjutande af inkvarteringsbidrag: »Af dessa och liknande anledningar har jag i ämbetsskrifvelse den 4 augusti 1906 anmodat arméfördelningscheferna att, då det kunde antagas, att öfvergången till de ändrade förhållandena skulle för en del underofficerare, särskildt för

dem, som vore äldre i tjänsten och inom ej alltför lång tid inträdde i pensionsåldern, vålla afsevärda olägenheter i ekonomiskt afseende, afgifva förslag till de åtgärder och föreskrifter, som kunde erfordras för garnisonering af hvarje truppförband, för hvilket nytt kasernetablissemang vore afsedt att uppföras, därvid särskild hänsyn skulle tagas till, huruvida sådana omständigheter förelåge, att någon, för hvilken bostad i kronans hus vore afsedd, borde i stället för denna bostad komma i åtnjutande af inkvarteringsbidrag.»

Vidare säger han:

»Förslag till särskilda föreskrifter för garnisoneringen af Karlskrona grenadjärregemente, Hallands regemente, Smålands husarregemente, Lifregementets husarer och Västmanlands regemente hafva i anledning häraf inkommit, hvaraf framgår, att i vissa fall inkvarteringsbidrag bör under närmaste tiden utgå till en del underofficerare, ehuru bostad skulle kunna beredas dem i kronans hus. Vid utfärdandet af föreskrifter härom för de olika truppförbanden bör å ena sidan statens intresse och å den andra billighetens kraf vägas mot hvarandra och blifva bestämmande. Enligt min uppfattning bör och kan man icke gentemot de äldre underofficerare, som hafva egna hem eller för hvilka en försämring i deras ekonomiska ställning genom inflyttning i kronans hus skulle inträda, gå så strängt till väga och mot deras önskan tvinga dem till en sådan flyttning.»

Detta synes mig vara fullkomligt rätt uttryckt af departementschefen, ty jag anser det vara obilligt, om icke rent af grymt att tvinga underofficerarne af dessa kategorier att öfvergifva de egna hem, de möjligen bildat, och inflytta i kasernen.

Vi lefva ju i de egna hemmens tid och tala så vackert om de egna hemmen. Hvarför skulle nu *alla* underofficerare tvingas — ty genom inkvarteringsbidragets indragning blir det ett indirekt tvång — flytta från sina egna hem till kasernen, om det kan utan olägenhet för kronan ordnas på annat sätt.

Jag ber därför att få yrka, att i utskottets motivering på sid 29 ordet »visserligen» utstrykes och orden från »men i detta sammanhang» etc. utgå, så att detta stycke kommer att lyda:

»Emot hvad departementschefen anført därom, att under den närmaste framtiden en del underofficerare och vederlikar på grund af särskilda förhållanden torde böra tillåtas att bo utom kasernerna, har utskottet icke haft något att erinra.»

Det öfriga skulle utgå.

Friherre Palmstierna: Det är ett par önskemål, som framförts beträffande underofficerarnes ställning, som jag anhåller att få bemöta. De hafva visserligen till största delen bemötts genom hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade, men jag skall ändock be att få tillägga ett par ord med

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

anledning af hvad den siste ärade talaren nämnde om inkvarteringsersättning åt de underofficerare, som vilja bo utanför kasernen, men för hvilka plats där finnes. Han talade om hvad departementschefen på sidan 24 sagt, nämligen att det skulle vara lämpligt att icke gå strängt till väga och icke tvinga dem att mot sin önskan inflytta i kasernen. Jag har intet att säga mot detta.

Men departementschefen har icke yttrat sig om det, som lästes upp från sidan 23, att vid somliga regementen inkvarteringsbidrag skulle få utgå till dessa underofficerare. Det är mot detta senare, som utskottet inlagt en gensaga. Det är nämligen ganska tydligt, att om det skall vara någon sparsamhet i kronans anordningar, måste det, då dyra och utmärkta kaserner byggas, tillses, att de rätt användas. Där få underofficerarne lägenheter så bra, att utländska officerare blifva förvånade. Nu kan ju naturligtvis finnas en eller annan underofficer, som säger: kan jag icke få bo kvar i mitt hem? Jo, det kan han visst få. Men då vill jag, att han icke skall hafva någon inkvarteringsersättning. Rum stå ju lediga för honom, men han vill icke bo i dem. Skall han dessutom ha betaldt, blir det för mycket. Det är detta utskottet ansett icke böra komma i fråga.

Jag tillåter mig nämna, att då jag för åtskilliga år sedan — år 1884 — var i Dresden, fick jag se en ny kasern, så fin som där kunde fås. Den var mycket vacker utanpå, dock invändigt mycket sämre än man i Sverige är belåten med. Men det jag ville framhålla, är, att för alla underofficerarne i kasernen inredts ett stort gemensamt kök. De lägenheter, som i våra kaserner inredas för underofficerarne, äro ofantligt mycket bättre, än jag vill påstå, underofficerarne i någon utländsk armé kunna få. Det är ju gifvet, att en underofficer, som har eget hem, bör ha rätt att säga: jag har icke många år kvar, låt mig slippa bo i kasern. Han kan få slippa det, men han skall icke ha betaldt dessutom. Sedan tillkomma fall, då den militära ordningen, tillsyn öfver folket och inventarierna kräfva, att underofficern bor i kasern; i sådana fall bör han icke ha rätt att bo utanför, såvida plats finnes i kasernen.

En ärad talare yttrade sig om sergeanterna af andra klass och deras aflöningsförmåner, detta med anledning af herr Wavriskys motion. Herr statsrådet nämnde — hvilket för öfrigt kan läsas på sidan 21 — att under det skillnaden i aflöning för fanjunkare och för sergeant i första klass är nära 500 kronor, utgör den mellan de olika klasserna sergeanter icke mera än 120 kronor. Denna skillnad är för liten. Därför framhöll han mycket riktigt, att när man nu beviljar löneförhöjning, bör man se till, att det blir ett ordentligt trappsteg mellan hvar och en af de tre graderna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag är denna skillnad 300 kronor mellan sergeant af första och af andra klass samt 570 kronor mellan sergeant af första klass och fanjunkare. Detta är något

att sträfvat efter. Och ändock skulle sergeanterna af andra klassen få löneförhöjning med 100 kronor såsom ersättning för bränsle och lyse.

Det är ett ganska tacksamt göra att vara motionär i sådana fall som detta, ty Riksdagen ömmar ju alltid mera för dem, som stå lägre på rangskolan. Det är de små, som ha tur i denna tid. Men, om man ser närmare på saken, märker man, att Kungl. Majt:s förslag icke tillkommit händelsevis utan efter pröfning. Alla sex arméfördelningscheferna, militärbefälhafvaren på Gottland och arméförvaltningen hafva pröfvat saken, af dessa alla hafva sju förklarat, att löneförhöjningen bör koncentreras på fanjunkarna och sergeanterna af första klassen. Endast chefen för sjätte arméfördelningen anser, att sergeanterna af andra klassen böra hafva större ökning. Man kan således icke säga annat än, att saken blifvit grundligt pröfvad.

Som herr statsrådet nämnde, måste det vara så stor skillnad i aflöning mellan de olika klasserna, så att man kan tala om avancemang, och att det för en sergeant af andra klassen kan vara lockande att stanna kvar och bli sergeant af första klass. Om vi nu skulle bevilja en liknande löneförhöjning för sergeanterna af andra klass, skulle det föra med sig, att vi om ett par år finge bevilja ytterligare löneförhöjning för sergeanter af första klass och fanjunkare.

Jag ber få nämna, att det är en icke så liten löneförhöjning på ordinarie stat, hvarom nu är fråga: 1 1/2 million kronor i detta taget, däraf 1 million till manskapet samt 274,000 kronor till högre dagaflöning åt fanjunkare och sergeanter af första klass och omkring 274,000 kronor för bränsle och lyse åt alla underofficerare, så att det är en rätt bra munsbit detta. Nu föreslås i motionen, att härtill skulle läggas 137,000 kronor. »Det spelar ingen roll», säger man. Men 137,000 kronor är pengar, också på fjärde hufvudtiteln.

Så har herr Wavrinsky talat om, att statsrådets uppgift, att sergeanterna af andra klass vid sin befordran varit tämligen unga, icke vore riktig, enär många af dem vore ganska gamla. Emellertid skulle 158 af sergeanterna i andra klassen därtill utnämns vid 25 års ålder, Jag tycker, att de kunna vara belåtna då. Efter hvad jag kunnat förstå motionen, är det musikunderofficerarna, som vid sin befordran varit gamla. Men de utgöra en helt annan kategori. De ha alldeles nyss kommit in under de vanliga befodringsförhållandena och hade förut befattningar på kontrakt. För musikunderofficerarna har emellertid mycket gjorts i befodrings- och aflöningsväg, och dessutom hafva dessa nästan alltid en icke obetydlig extra förtjänst.

Vidare talar herr Wavrinsky om de underofficerare, som blifva gamla och på den grund icke befodrads. Men de, som icke duga att befodrads, förtjäna väl icke att få löneförhöjning. Som

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

sagdt, jag tror, att det är egentligen musikunderofficerarna han talar om.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Det var ett skarpt ord och därför kanske något öfverdrifvet, som den ärade statsutskottsledamoten riktade mot mig, då han sade, att jag ställt mig »afvog» mot denna civilanställningsfråga. Men vill han blott tillåta mig att i någon mån omskrifva detta hans omdöme, så skall jag gärna taga mot det samma. Jag ställer mig nämligen gärna afvog mot allt, som inkräktar på hvad jag anser rättvisa och billighet kräfva.

Han har emellertid fullkomligt orätt däri, att i de faktiska förhållandena någon sådan afvoghet skulle kunna spåras; ty jag vågar påstå, att ingen statsadministration använder militära krafter i så stor proportion som just fångvården. Han har orätt äfven när han åberopar utländska exempel och med dem vill bevisa, att det skulle gå förträffligt att här i stället för civila använda dessa militära krafter. Det är icke så. Innan man i detta fall kan draga några slutsatser, måste man tänka på huru fångvården i förevarande afseende är organiserad i dessa andra länder; och jag ber då att särskildt få meddela, hurusom målsmanen för en af de största kontinentala fångvårdsförvaltningarna för mig beklagat det olycksödet, som han sade, att hans administration vore tvungen att använda detta militära underbefäl med förbigående och undanträngande af den civila personalen. Det ligger något i den militära utbildningen, som principiellt icke lämpar sig för en penitentiär tjänstgöring af det slag, som måste kräfas i de länder, som grunda sitt fångvårdsväsen på enrumssystemet. Så länge gemensamhetssystemet är det förhärskande, går det lika bra att använda civil och militär personal, ty då är det endast fråga om *bevakning*; men om man därvid fordrar något mera än bevakning, då klickar det, då låter det sig icke göra att utan urskillning använda militära krafter.

Jag vill dock framhålla, att fångvårdsstyrelsen icke, från sin synpunkt sedt, har haft något annat kraf, än att styrelsen måtte sättas i tillfälle att underkasta de militära aspiranterna ett prof, innan de vinna anställning. Sedermera vidtaga krafven, icke från fångvårdsstyrelsen, utan från fångvårdsstyrelsens civila underordnade, som i sista hand skulle få »betala kalaset». Det är ju lätt för oss att säga statens väl kräfva, att dessa skola underordna sitt intresse under det allmänna intresset. Men är det icke bra hårdt, bra obilligt och jag vågar säga bra orättvist, att dessa, som kanske arbetat i årtal för att vinna befordran inom ett speciellt arbetsfält, till sist, när lönen för deras tjänstgöring skulle tillfalla dem i form af en ordinarie anställning, skola blifva undanträngda af andra, som icke besitta de förras »skicklighet»? Ty utan tvifvel måste de, som en längre tid arbetat i facket, till-

erkännas större skicklighet än de andra, som icke gjort det. Jag vågar också erinra därom, att med den utveckling, som fängelsearbetet här i landet nu har fått, kräfras i främsta rummet yrkeskunniga aspiranter, och dessa måste sålunda hafva företräde. Men jag behöfver icke vidare tala i denna sak: vederbörande civila intressenter komma nog att tala för sig själftva, och de hafva redan lärt sig att tala ett språk som förstås.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Herr Clason: Till de skäl, som här framställts för ett bifall till grefve von Rosens yrkande, ber jag att få lägga ännu ett. Enligt den plan, som är uppgjord för arméns öfningar under nästkommande år, skall som bekant antalet öfningsdagar minskas. Detta kommer då att medföra, att för en del af underbefälet hel dagaflöning icke kommer att utgå under samma antal dagar, som innevarande år är fallet. Om man nu bibehåller sergeanter af andra klassen vid samma löneförmåner som för närvarande, så blir, såvidt jag kan förstå, följden den, att de under år 1908 komma att åtnjuta endast half dagaflöning under ett större antal dagar än år 1907 och att således, med andra ord, en faktisk minskning i deras löneförmåner kommer att inträda. Detta synes mig vara något, som kanske icke är fullt önskligt och lämpligt och som därför bör kunna utgöra ett ganska starkt skäl till stöd för det yrkande, som framställts af grefve von Rosen.

Medan jag har ordet, anser jag mig böra yttra ett par ord med anledning af att här bragts på tal frågan om f. d. militärens civilanställning. Det är flera minnen, som här framträda för mig från min tidigare tjänstemannabana i hufvudstaden, och jag vill särskildt anföra ett. Det var vid ett tillfälle, då jag ålades att utföra en undersökning i ett annat ämbetsverk än det jag tillhörde. Undersökningen var af den beskaffenhet, att den kunde betraktas såsom i åtskilliga hänseenden rätt obehaglig. Den rörde sig om arkivalier på en mörk och mycket smutsig vind och var sålunda förenad med en hel del fysiskt obehag. Jag måste vid denna undersökning hafva handräckning, och det befanns då, att det var så godt som omöjligt eller åtminstone ytterst svårt att finna någon, som ville gifva mig den erforderliga handräckningen. Vederbörande vaktmästare inom ämbetsverket kommo oupphörligt med undanflykter. Den som till sist kom att biträda mig var en extra vaktmästare, och han var f. d. militär. Han åtog sig detta arbete och utförde det på det mest monstergilla sätt, tror jag, därför att han hade en annan känsla än åtskilliga af de andra af hvad som fordrades i fråga om ordning, pli och disciplin. Det är därför icke mer än en skyldig gärd af erkännande som jag uttalar, då jag säger, att den skicklighet, som i detta fall visade sig på grund af den föregående utbildningen — och jag tror att liknande fall ofta förekomma — det var en art

*Höjning af
önsket till
aflöning och
rekrytering
m. m.* af skicklighet, som också synes böra tagas i betraktande, då det gäller att tillsätta platser på grund af skicklighet.

(Forts.)

Herr Ericsson: Då denna fråga om civilianställning för afskedade militärer kommit upp, anser jag det som en skyldighet för mig i egenskap af militär att yttra några ord för att stryka under hvad som här förut blifvit yttradt. Jag skall sammanfatta hvad jag vill säga i några få ord, och det är att vi *måste* helt enkelt göra något för att bereda civilianställning åt de afgående militärerna, för så vidt vi skola kunna ordentligt rekrytera vårt underbefäl. Huru har det nu de sista åren gått till med denna rekrytering? Man har fått leta med ljus och lykta efter ynglingar, som velat egna sig åt det militära yrket, och vakanserna äro i alla fall, som herrarne väl veta, ofantligt stora. Jag vågar säga, att när man hört beklagande öfver att de element, som man fått in bland militären, icke alltid varit de bästa, så har detta förhållande just berott därpå, att det varit och är så föga lockande att slå in på denna bana. Och hvilken betydelse detta har, mina herrar, det behöfver jag icke närmare för eder klar-göra. Jag vill endast påpeka, att om, såsom ofta händer, dessa ynglingar intagas vid 18 à 19 års ålder och efter ett år blifva vice korporaler, så blifva de s. k. logementsbefälhafvare och måste ligga där och föra befäl öfver de värnpliktiga under den inre tjänsten. Och, mina herrar, den inre tjänsten kräfver kanske mycket mera än den rena militärtjänsten omdöme och takt. Dessa 19 års ynglingar, som äro hämtade från socialt lågt stå-ende klasser, skola då föra befäl öfver värnpliktiga studerande vid akademier och andra läroanstalter. Det är dessa v. korporaler, dessa ynglingar det åligger att upprätthålla ordningen; på deras »tyst!» skall det blifva tyst i logementet. Hvilka orimliga svårigheter skola icke här yppa sig, om icke dessa ynglingar hafva en god karaktär och fått en god uppfostran, redan innan de kommit in på den militära banan. Denna rekrytering är så mycket viktigare, som det lätt kan hända, att just de värnpliktige, som stå under dessa ynglingars befäl, genom ett mindre lämpligt, ogrannlaga och oöfvadt uppträdande från deras sida få en afsmak för själfva militärtjänsten, hvilken ovilja de föra med sig ut i lifvet och vidare fortplanta.

Kan man däremot säga dessa volontärer, att efter vissa års tjänstgöring hafva de utsikter att komma in vid ett civilt verk och där få en ordentlig bärgning — och vi veta, att lönerna där ökas ganska mycket och att pretentionerna inom dessa verk på en god aflöning stiga kanske ännu mera — så har man större förutsättningar dels för att få godt folk och dels för att under utbildningstiden hålla detta till det bästa uppförande, än hvad man annars kan hafva. Jag anser, att staten är skyldig sig själf detta. Det är godt och väl att man, såsom i dag skett, ökar lönerna, men jag påstår bestämdt,

att detta är förgäfvets, ända till dess man kan bjuda dessa ynglingar en ordentlig civil anställning, som för hela *deras återstående lif* kan bereda dem en ordentlig och god bärning.

Här har det nu sagts, att detta icke går för sig, ty våra verk och våra förhållanden äro icke så anordnade. Men då måste de ändras, ty det är dock statens värnkraft det här ytterst gäller. Staten lämnar löner till de civila platserna, och staten måste se till, att den därmed når det dubbla ändamålet dels att få goda tjänare på dessa platser och dels att göra det nu mindre lockande underbefälsyrket mera begärligt.

Jag har icke något särskildt yrkande att göra, men liksom jag under föregående riksdag strök under denna sak, har jag äfven nu velat göra det, ty frågan är af så oerhördt stor betydelse, att den icke kan nog behjärtas.

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt, att jag så ofta uppträder, men det kan väl icke undvikas en sådan dag som i dag.

Det var den näst sista talaren, som till stöd för grefve von Rosens åsikt yttrade några ord, hvilka jag anhåller att få söka bemöta. Han sade, att dessa serjeanter af andra klassen icke blott icke få någon löneförhöjning — de få dock 100 kronor — utan tvärtom få vidkännas en minskning därigenom, att rekrytskolan är inställd. Men detta gäller äfven om andra än dessa underofficerare; allt befäl får minskad aflöning under den tid, då de icke äro kommanderade till tjänstgöring; de få då lön och endast half dagaflöning. Från underofficerarnes sida har oupphörligt framhållits, att denna ökade, stränga militära tjänstgöring ledt därhän, att de icke kunna sköta de privata värf, af hvilka de förut haft förtjänst; nu få de ökad tillfälle att göra detta. Jag medgifver naturligtvis, att detta låte sig bättre göra, om tjänstgöringen året om vore inskränkt, men troligtvis äro dock somliga mycket belåtna med att vara lediga och att kunna ägna sig åt hvad de annars hafva för händer.

Härtill kommer ytterligare, att dessa möten kosta penningar för underofficerarne. De skola flytta till mötesplatsen och där ordna sin hushållning, de slita kläder under mötet o. s. v. Jag är därför öfvertygad om att för dessa serjeanter är det alls ingen inkomst att komma på mötena, utan dessa möten kosta dem per dag fullt ut den halfva dagaflöning, som de få in. Jag tror sålunda icke att man kan säga, att de på det hela taget få minskad inkomst, och för öfrigt befinna de sig härutinnan i samma läge som alla officerare.

Jag yrkar bifall till utekottets hemställan.

Herr von Baumgarten: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, men jag har genom debatten blifvit därtill föranledd.

Först och främst ber jag att i allo få instämma i hvad den

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

ärade talaren på östgötabanken yttrade i sitt anförande vid debattens början.

Vidare ber jag att få nämna, att jag icke delar den ärade talarens på jönköpingsbanken åsikt vis-à-vis läkarekåren. Det har nämligen visat sig sådana svårigheter att få militärläkare, att det är nödvändigt att göra en reorganisation af läkarekåren och att foga anstalt, att armén får sina bestämda läkare. Den civila praktik dessa läkare hafva gör det svårt för dem att tjänstgöra på det militära området. De måste vid sådan tjänstgöring öfverlämna sin civila praktik till andra läkare och med dem ackordera om uppehållandet af denna praktik. När de sedan komma tillbaka, är det kanske många af patienterna, som lämnat dem och öfvergått till den vikarierande läkaren. Jag har hört omtalas många sådana omständigheter, hvilka föranledt, att militärläkare icke sökt stanna kvar på sin plats utan lämnat den militära tjänstgöringen.

Vidare ber jag att få nämna, hvad underofficerarne vidkommer, att det alltid varit vanligt, att de varit delade i vissa klasser, så att första och andra klassens sergeanter haft olika löner. En löneförhöjning har nu ägt rum för dessa sergeanter, och jag vill icke göra något yrkande i den vägen, att den rådande klassindelningen bortfaller i likhet med hvad som är händelsen vid flottan, ty där har man blott en sorts underofficerare med samma lönevillkor, men jag anser det obilligt och orättvist, att andra klassens sergeanter icke skola hafva mera än 1 krona 50 öre i dagaflöning, när första klassens sergeanter hafva 2 kronor. Jag är öfvertygad att i den mess, där de gemensamt spisa, kunna de icke få sin kost för mindre än 2 kronor om dagen, och då skulle de för hvarje dag som de tjänstgöra få tillsätta af sin lön för att kunna lifnära sig. Det är detta, som är stridande mot min åsikt om rättvisa och som gör att jag ber att få yrka bifall till herr Wavrinskys motion.

Med afseende å hvad den ärade talaren på jönköpingsbanken anförde därom, att i utländska arméer finnas gemensamma kök, där underofficerarne äta, ber jag att få framhålla, att här dock råder en väsentlig skillnad. I många utländska arméer, åtminstone den franska, står underofficern i ledet med gevär vid sidan. Vår underofficerskår åter har man tänkt sig skola kunna vid krig göra tjänst såsom reservofficerare, och det vore skada, om man skulle nedsätta dess anseende och duglighet genom att anslå så små löner. Man bör väl tvärtom söka uppehålla dessa underofficerares ställning, så att de vid krig kunna utföra den tjänst, för hvilken de äro afsedda. Det finnes då annan personal, som skulle göra underofficerstjänst, och som skulle komma i samma nivå som underofficerarne vid utländska arméer. Jag vill icke, att dessa sergeanter af andra klass skola nödgas att under sin tjänstgöringstid taga af sina små löner för att kunna

lifnära sig på mötet, utan jag anser att de böra få samma dag-
aflöning som första klassens sergeanter, hvilket skulle göra, att
de kunde lifnära sig och föra ett anständigt lefnadssätt utan
några uppförringar.

Med anledning af hvad jag nu yttrat her jag att få yrka
bifall till herr Wavriskys motion därom, att sergeanter af andra
klass måtte få 2 kronor i dagaflöning liksom första klassens ser-
geanter.

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Herr Berggren, Emil: Det framgår af förslaget, att bostads-
lägenheter skulle beredas ett flertal underofficerare, men däremot
saknas någon redogörelse för huru dessa bostadslägenheter äro
beskaffade. Jag har haft tillfälle att taga kännedom om dessa
förhållanden vid den nya kasernen i Boden och där fått under-
rättelse om huru underofficerarna skulle komma att inhysas. Ka-
sernen är uppförd enligt korridorsystemet, på den ena sidan om
korridoren har manskapet sina stora logement och på den andra
sidan bo underofficerarne. För en sergeant af första eller andra
klassen utgöres bostadslägenheten af ett rum och kök. Om nu
denne sergeant är gift och har barn samt därför måste hafva
jungfru, är en sådan lägenhet alldeles otillräcklig.

Herrarna torde äfven finna, att detta sätt att inkvartera fa-
miljer utesluter samma korridor som manskapet, utan egen ingång,
måste såväl i socialt som i moraliskt hänseende vara synnerligen
vådligt.

Jag har endast velat påpeka detta för kammaren under ut-
talande af den förhoppningen, att vid framtida kasernbyggnader
nödig hänsyn här till måtte tagas.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr
talmannen, att i afseende på föreliggande punkt, förutom beträf-
fande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats,
dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kam-
maren måtte besluta att, med bifall till herr Wavriskys motion
n:o 56, i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa
yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till ut-
skottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades
och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 6
af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

*Höjning af
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

Vinner nej, beslutar kammaren att, med bifall till herr Wav-
rinskys motion n:o 56, i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos
(Forts.) rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 46.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att
i afseende därpå yrkats, dels att utskottets motivering skulle god-
kännas, dels ock, af grefve *Wachtmeister, Axel*, att motiveringen
skulle godkännas med den ändring, att andra stycket å sid. 29
i det tryckta utlåtandet erhöles följande lydelse: »Emot hvad
departementschefen anført därom, att under den närmaste fram-
tiden en del underofficerare och vederlikar på grund af särskilda
förhållanden torde böra tillåtas att bo utom kasernerna, har ut-
skottet icke haft något att erinra.»

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden
och förklarades propositionen på godkännande af utskottets moti-
ivering vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 7—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—33.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

*Anslag till
nya
byggnader
för armén.*

Med föranledande af Kungl. Maj:ts under punkt 31 af före-
varande hufvudtitel därom gjorda framställning hade utskottet i
nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) utaf den af 1904 års Riksdag till uppförande af nya byggnader för armén beviljade summan 6,800,000 kronor, å extra stat för år 1908 anvisa återstoden, 2,100,000 kronor; och

b) utaf det af 1906 års Riksdag till uppförande af nya byggnader för armén beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1908 anvisa ytterligare 4,400,000 kronor.

*Anslag till
nya
byggnader
för armén.
(Forts.)*

Friherre Falkenberg: Det är icke därför att jag har något yrkande att framställa annat än om bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande, som jag begärt ordet, utan därför att jag icke vill låta ett yttrande af herr Berggren rörande kasernerna vara oemotsäddt, öfvertygad som jag är, att hans yttrande berott på att han har missuppfattat den person, som gifvit honom de upplysningar, hvarom han talade. Jag har varit uppe i Vaxholmskommissionen och tagit ned några af ritningarna rörande kasernerna. Jag är nu icke i tillfälle att visa alla dessa ritningar, men jag skall be att få lämna dem här i kammaren, om herrarne önska taga del af desamma. Förhållandet är, att logementen ligga åt ett håll, utefter ena sidan af korridoren. Å andra sidan korridoren vetta alla fönster åt gårdsplanen. I den ena ändan af kasernen finnes en särskild ingång med särskild trappa till underofficerarnes lägenheter, och äro dessa lägenheter inom hvarje våning förbundna med logementen genom en dörr, som är stängd på sådant sätt, att den icke medger någon kommunikation mellan ifrågavarande lägenheter och logementen annat än från underofficerarnes sida.

Hvad herr Berggren sagt om att underofficerarna skulle bo i samma korridor och midt emot logementen måste sålunda bero på något misstag.

Herr Berggren, Emil: Det var i början af året 1906 jag besåg kasernen i fråga med en i Boden bosatt kapten vid Norrbottens regemente som ciceron. Denne lämnade mig de upplysningar som jag lämnat i kammaren, och vi dryftade särskildt frågan om lämpligheten af att underofficersfamiljer bodde inom samma korridor som manskapet. Jag kunde icke tro annat, än att denne såsom bosatt i Boden och militär lämnade exakta uppgifter. Lämnade han andra uppgifter, kan jag icke hjälpa detta, och då förfaller min anmärkning.

Herr Ewerlöf: Med anledning af friherre Falkenbergs och det sista yttrandet, skall jag be att få påpeka en sak, nämligen att jag tror, att, när den allmänna värnplikten införes i sin helhet, det icke skall visa sig vara lämpligt att inpressa alla underofficersfamiljerna i kasernerna, och jag tror icke heller, att det kommer att visa sig behöfligt.

Anslag till
nya
byggnader
för armén.
(Forts.)

Friherre Falkenberg: Hvad denna fråga beträffar vill jag tillägga, att jag i somras under Vaxholmskommitténs arbeten efterhört, huru det förhåller sig med underofficersbostäder utom kasernerna, och hafva såväl garnisonsofficerarne som underofficerarne i Stockholm med en mun förklarat, att den inre tjänsten är faktiskt utförbar, om underofficerarne skola bo utom kasernen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter Kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36.

Om
anskaffning
af nya
uniformer
för armén.

I enlighet med hvad Kungl. Maj:t under punkt 33 af föreliggande hufvudtitel därom föreslagit, hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

att Riksdagen måtte af det för anskaffning af nya uniformer för armén beviljade anslag, 6,000,000 kronor, å extra stat för år 1908 anvisa en sjättedel, eller 1,000,000 kronor.

Friherre Gripenstedt: Mot det anslag Kungl. Maj:t begärt har jag ingen erinran att göra och icke heller mot hvad som står i motiveringen beträffande Kungl. Maj:t:s beslut om användningen af de gamla uniformerna. Hvad som där står angående den nya färgen kan jag också icke annat än gilla. Men mot den nya uniformsmodellen, som stadfästs, tillåter jag mig att göra en anmärkning. Jag vet mycket väl, att det tillhör Kungl. Maj:t att bestämma uniformerna, och jag vill icke göra inskränkning i Kungl. Maj:t:s prerogativ i den vägen, men då för fältuniformer har begärts ett särskildt anslag, anser jag mig hafva både rätt och anledning att yttra mig angående modellen och hela uniformen.

I fjol, då frågan var före, uttalade jag i Riksdagen den förhoppningen, att krigsstyrelsen ville behandla saken med allvar och så, att icke sådana där uniformsförändringar, som vi förr i världen hade anledning att vara missbelåtna med, måtte förekomma. Men beträffande de omotiverade påklutningar, som nu ägt rum, får jag verkligen säga, att de slagit ett rekord i obehöflighet och smaklöshet. Jag skall bara hålla mig till rock och kapp. Hvad är det då för slags riktprickar, som man satt på ärmarna och som synes på ett par hundra meters afstånd? De se ut som ett slags röda och gula eller olika färgade etiketter, och hvad tjäna de till? Fältuniformen bör ju i terrängen vara föga synlig. Den skall vara sådan, att man så litet som möjligt skall

kunna urskilja dem som uppträda, och den får icke vara försedd med sådana gradbeteckningar som falla i ögonen. På de nya uniformerna däremot hafva de anbragts så, att de riktigt skulle synas, en guldgallon lagd på ett blått underlag, så att guldets syns på långt afstånd. Det är icke praktiskt för en fältuniform, och det var en fältuniform, en mobiliseringsuniform och ingenting annat, som man ville åstadkomma. Dessutom ber jag få påpeka den där nummerhistorien på ärmarna. Det är mycket bra, att man kan se, till hvilket regemente en karl hör: men det finns dock andra utvägar därtill, t. ex på knapparna och jag vet icke, hvarför man behöfver nivellera allt, så att hvarje uniform är precis lika utom i afseende å ett nummer. De regementen, som hafva särskilda små kännetecken på uniformen, låt vara blott en olika färgad passpoal eller dylikt, vilja gärna bibehålla sina gamla färger. När man vet, med hvilken kärlek såväl befäl som manskap ofta hålla på sina regementens traditioner, vet jag icke, hvarföre dessa små distinktioner skola tagas bort. Att *typen* för uniformen är gemensam är riktigt, men smådetaljerna kunna få variera litet. Af samma skäl, som man vill utplåna all skillnad på uniformerna, kunde man låta borttaga namnen på regementsfanorna och i stället sätta regementenas nummer på dem.

Men man bör icke utplåna alla spår af regementenas historia. Äfven på uniformerna kan man låta en del oskyldiga småsaker såsom olika knappar, en olika passpoal etc., finnas kvar. Men detta är måhända en känslsak.

Ur praktisk synpunkt är det framförallt grannlåtarna på ärmarna, som jag anser böra komma bort, och innan man fortskridit för långt med nyanskaffningen, vill jag hemställa, huruvida det icke vore skäl att förenkla gradbeteckningarna och slopa de där etikettslapparna.

Herr statsrådet Tingsten: Jag har åhört endast den senare delen af friherre Gripenstedts yttrande, det som rörde borttagande af truppslagstecknen å den nya uniformen. Genom denna har skapats en enhetlig uniform i taktiskt syfte. Det är nödvändigt att å en sådan uniform anbringa sådana tecken, att man säkert kan skilja mellan de olika truppslagen äfvensom mellan de olika befälsgraderna. Man har tagit under noggrant öfvervägande, huruvida det vore oafvisligt nödvändigt att å uniformen anbringa särskilda truppslagstecken, men man kunde icke komma till ett motsatt resultat. När man nämligen får se en krigare, helt och hållet iförd den nya uniformen, från fotabjället till hjässan, är det enligt min mening nödvändigt, att det finnes kännetecken, genom hvilka man kan skilja mellan de olika truppslagen, och att äfven tydliga gradbeteckningar finnas, hvarigenom man kan skilja mellan de olika graderna. Detta synes mig nödvändigt i den militära ordningens och disciplinens intresse.

*Om
anskaffning
af nya
uniformer
för armén.
(Forts.)*

*Om
anskaffning
af nya
uniformer
för armén.
(Forts.)*

Friherre Gripenstedt: Herr statsrådet sade, att kännetecknen på de olika vapnen skulle tillkommit i taktiskt syfte, för att man skulle känna skillnaden mellan de olika vapenslagen. Är det för att den egne armébefälhafvaren skall kunna känna skillnaden på sitt folk, eller är det för att en fiende skall kunna se, att han har en infanterist eller en afsuten kavallerist etc. emot sig? Jag trodde tvärtom, att det skulle vara en fördel, om icke på grund af dessa färglappar det från motsidan kunde upptäckas hvilket vapen det var, och hvad det var för slags folk. Nog bör det egna befälet kunna känna sitt folk, äfven om det icke är skönjbart på ett par hundra meters afstånd. Hvad gradbe-teckningen angår trodde jag den moderna principen vore, att befälet icke särskildt skulle göras till skottafior.

Herr statsrådet Tingsten: Jag framhöll, att vi fått en enhetlig uniform i taktiskt syfte. Men krafvet på särskilda truppslagstecken hade förestafvats af fordringarna på militärisk ordning och disciplin. Man måste kunna se, till hvilka truppförband folket hör. Det tror jag vara nödvändigt, och ännu har jag icke fått höra sådana skäl, att man på grund af dem bör på en sådan enhetlig uniform taga bort särskilda truppslagstecken. I taktiskt hänseende spela dessa mattförgyllda tecken icke någon roll, emedan de icke synas på de afstånd, på hvilka nu för tiden eldstriden utkämpas.

Friherre Gripenstedt: Mot enhetstypen har jag icke opponerat mig. Hvad det matta guldets angår synes det icke, om det sättes på det gråa klädet, men mot det blå underlaget framträder det alldeles för mycket. Jag nämnde, innan herr statsrådet kom in, att det finnes andra sätt att skilja mellan de olika regementena än med dessa lappar. Knapparna äro olika, och dessutom kan man ha olika passepoaler och andra sådana små skillnader. Enhetsuniform är mycket bra, men kan icke behöfva drifvas till ytterlighet. Man kan icke beröfva kavalleristerna deras hästar och artilleristerna deras kanoner, så att skillnad finnes det i alla fall.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll Kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 37.

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.*

Under punkt 34 af föreliggande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1908 bevilja 750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1908 besparas.

I detta sammanhang hade utskottet förehåft en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (n:o 111), i hvilken herr *J. G. Hazén* m. fl. hemställt, att Riksdagen i fråga om den med statsmedel understödda frivilliga skytteverksamheten behagade besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och därpå grundade åtgärder, i syfte att berörda skytteverksamhets öfningar och fester så anordnades, att de ej komme i strid med sabbatens höga ändamål såsom ock i öfrigt ej motverkade den religiösa, moraliska och intellektuella ungdomsvård, för hvilken så många goda krafter vore i verksamhet.

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)*

Utskottet hade på anförda grunder härom hemställt,

a) att Riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1908 bevilja 750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1908 besparas;

b) att herr Hazéns m. fl. förenämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Herr Heüman: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, som om statsutskottet något snävt behandlat denna motion, då utskottet på sidan 85 säger, att utskottet, »då de åtgärder för uppnående af de i motionen afsedda syften, hvilka skytteförbundens öfverstyrelse funnit sig föranledd att vidtaga, torde i allmänhet visat sig hafva medfört åsyftad verkan, ansett sig icke böra tillstyrka bifall till den af motionärerna föreslagna åtgärden.» — Jag tror icke, att de af skytteförbundens öfverstyrelse vidtagna anordningar i anledning af de af motionären påpekade missbruken verkligen visat sig hafva medfört åsyftad verkan. Det är en ganska allvarlig anmärkning, som motionären framställt i denna sak rörande de frivilliga skytteföreningarna. Motionären säger här, att det anordnas fester icke så mycket för skytteverksamhetens skull utan för att samla en massa folk »för att härigenom insamla stora bidrag till skyttepris och andra ändamål såsom ock för att bereda förlustelser.» Vidare tillägger han: »Vanligtvis äro dessa fester förlagda till sön- och helgdagar, och detta efter ett program, som upptar: dansbana, tombola, basar, prestationer från gyckelmakare och annat sådant. Med likartade fester lockas ungdomen från trakt till trakt sabbat efter sabbat under en viss del af sommaren. Hvad verkan detta måste medföra, är uppenbart. För det första kan man ej vänta annat, än

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)*

att hos ungdomen skall utplånas det lilla sabbatsmedvetande, som ännu kan förefinnas. För det andra börjar det redan nu komma därhän, att ungdomen drages från de möten af mera allvarlig och djupare fosterländsk art, där det är fråga om religion, sedlighet, nykterhet och intellektuell bildning, för att i stället förtyligas och förvildas genom danstillställningar, nattsvärmerier och mångfaldig annan råhet, inför hvilken den fosterländska skytteverksamheten med rätta må räknas alltför hög och betydelsefull för att hafva något sådant i sitt sällskap. För det tredje måste nu antydda missförhållanden lända till stor skada för den frivilliga skytteverksamheten, ty på grund af det befogade missnöje, som här och där förefinnes, måste den förr eller senare förlora sitt fäste icke blott hos alla verkliga sabbatsvänner, utan jämväl ock hos alla verkliga vänner till ungdomens religiösa och moraliska vård.»

Jag har varmt intresse för min personliga del, liksom jag tror Riksdagen i dess helhet för den frivilliga skytteverksamheten. Jag inser fullväl, hvilken stor betydelse för fosterlandet och fosterlandets försvar denna rörelse har. Men jag är därför också mycket rädd om denna verksamhet, och jag beklagar djupt, om den skulle komma på samma afvägar som skarpskytterörelsen på 1860-talet. Denna hade också en stark opionion för sig. Men genom de tarfligare nöjen, som af denna rörelse anordnades och som voro ägnade att förvilda ungdomen blef följden, att rörelsen mistade opinionen för sig hos folket och tynade bort. Enligt min mening voro det att beklaga, om det med den frivilliga skytteverksamheten skulle gå på samma sätt här i landet, om den skulle mista sitt fäste hos den stora, allvarligare delen af befolkningen. Och därför hade det enligt min mening varit klokt både från skytteverksamhetens synpunkt och från synpunkten af den ungdom, som det gäller att fostra, äfvensom från synpunkten af det sedliga och moraliska intresset i vårt land, om statsutskottet funnit sig föranlåtet att göra något mera i denna motions syfte än att blott hänvisa till hvad öfverstyrelsen i saken åtgjort.

Man skulle kunna tro, att motionären målat i för starka färger och för mörkt, men jag var tillfälligtvis närvarande vid ett möte, som bevistades af en del andra kammarledamöter, då motionen var under öfverläggning, och det var sorgligt att vara vittne till, huru den ene efter den andra af odalmän från landets olika delar trädde fram och vittnade, att det tagit sådan öfverhand med dessa missbruk, så att allmänheten på många ställen förlorat sitt intresse för hela skytterörelsen. Jag är mycket varmt intresserad af att skytteverksamheten må gå framåt, men då bör den bedrifvas som en helig, fosterländsk, allvarlig sak, och från den synpunkten kan jag vara med om, att skjutöfningar förläggas på söndagen, ty det är också ett allvarligt stycke gudstjänst att öfva sig att försvara det heliga, vi fått af Gud, vårt fosterland, vår

tro, vår frihet. Men just för skytteverksamhetens egen skull vore det mycket att beklaga, om riksdagen beviljade $\frac{3}{4}$ mil-lion kronor för denna verksamhet och icke toge hänsyn till de synpunkter, som i denna allvarliga motion framhållits. Jag har icke något yrkande att framställa, men jag skulle önskat, att Riksdagen uttalat, att den förväntar af öfverstyrelsen ett kraftigare ingripande i denna sak, än som hittills skett.

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Den siste ärade talaren tyckte, att statsutskottet behandlat denna motion något snävt. Jag tror, att den har behandlats på alldeles samma sätt, som andra motioner, hvilka afstyrkts, nämligen att man beträffande motiveringen hän-visat till motionen. Nu kan det väl hända, att en hel del af herrarna icke haft tid att läsa motionen, men detta kan icke stats-utskottet hjälpa.

I motiveringen anför motionären mycket riktigt, att man två gånger i Riksdagen har anmärkt utväxter på skytterörelsen. Ena gången yttrade statsutskottet följande: »Att, på sätt i ofvan om-förmälda motion framhållits, utöfvandet af den frivilliga skytte-verksamheten understundom medfört ett störande af den all-männa gudstjänsten, i det att skjutöfningar pågå under densam-ma, är utan tvifvel olämpligt, och vill utskottet tillfullo instäm-ma med motionären, däri, att skjutning å skjutbana, åtminstone i närheten af gudstjänstlokal, bör undvikas under församlingens högmässogudstjänst, men har emellertid utskottet, under anta-gande, att, då uppmärksamheten blifvit fäst å ofvanberörda för-hållanden, skytteförbundens öfverstyrelse skall vidtaga de åtgär-der, som i detta afseende kunna finnas nödiga, icke ansett sig böra tillstyrka, att Riksdagen må, på sätt motionären föreslagit, till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse i ämnet.» Detta uttalande kom att ingå i Riksdagens beslut äfvensom i en riksdagsskrifvelse, som behandlade anslaget för år 1905 till det frivilliga skyttevä-sendets befrämjande. Öfverstyrelsen utfärdade genast cirkulär till skytteförbunden och upptog däri, hvad Riksdagen yttrat, samt framhöll, att öfverstyrelsen velat »gifva uttryck åt den för-hoppningen, att skytteförbund och skytteföreningar måtte fästa största möjliga afseende vid det af Riksdagen sålunda gjorda ut-talandet». Jag tror också, att detta haft beräknad följd. Något vidare uttalande i saken har hvarken gjorts af *utskottet* eller af *Riksdagen*, men då omförmälda anslagsärende behandlades vid 1906 års Riksdag, anfördes under *debatten* i Andra Kammaren af herr Hörnstén, att i vissa trakter af vårt land vore skyttevä-sendet i fara genom dess förbund med rusdryckstillställningar. Äfven i detta fall utfärdade öfverstyrelsen ett meddelande af följ-ande lydelse: »Enär det vid behandlingen inom Riksdagen af frågan om anslag till det frivilliga skytteväsendet uppgifvits, att under öfningar inom frivilliga, af staten understödda skytteföre-

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)*

ningar, och vid andra tillfällen å skjutbanorna användts starka drycker under sådana omständigheter, att anmärkningar däremot blifvit framställda, får skytteförbundens öfverstyrelse, ehuru förvissad, att dylika företeelser äro endast enstaka undantag, likväl härmed i den fosterländska skytteverksamhetens välförstådda intresse genom sitt verkställande utskott, allvarligen framhålla nödvändigheten däraf, att anledningen till befogadt klander i dylikt hänseende noggrant undvikas. I sådant syfte synes det öfverstyrelsen, att utskänkning af spirituosa och maltdrycker, undantagandes s. k. pilsnerdricka eller iskallardricka, måtte i likhet med förhållandet å arméns lägerplatser, så vidt möjligt icke förekomma vid skyttebanorna eller vid skyttefester, basarer och prisutdelningar.» Man ser sålunda, att skytteföreningarnas öfverstyrelse gjort hvad den kunnat. Den kan icke befalla dessa föreningar det ena eller det andra och ännu mindre kan Riksdagen göra detta. Jag är öfvertygad att på grund af den diskussion, som blifvit förd i dag här och i Andra Kammaren i anledning af motionen, öfverstyrelsen ytterligare skall försöka att göra något. Men en annan fråga är, om Riksdagen skulle skrifva till Konungen. Att Riksdagen skulle skrifva till Kungl Maj:t med begäran om åtgärds vidtagande att dessa fester icke skulle motverka den religiösa ungdomsvården, det är en allvarsam sak. Jag kan icke neka till att all sport gör intrång på sabbaten. Om täflingar skola hållas eller andra sportöfningar, anordnas de ofta nog på söndagarna, därför att man icke har annan tid till sin disposition. Vanligen sker detta i Stockholm åtminstone icke före kl. $\frac{1}{2}$ 2 middagen, så att tillfälle finnes för dem som vilja det att gå i kyrkan, hvarmed icke är sagdt, att alla gå dit. Detta är således en sak, som skytterörelsen har gemensamt med mycket annat. Men här i motionen är icke fråga om skjutöfningar, utan om fester, som anordnas i skytterörelsens namn.

Att lägga sig i, huru fester i landet skola anordnas, är bra svårt för Riksdagen. Här står, såsom den siste ärade talaren uppläste, att ungdomen förvildas genom danstillställningar, natt-svärmerier och mångfaldig annan råhet. Nu är det fråga, om dans bör räknas som en råhet. Det kan jag icke göra. Ungdomen bör roa sig. I oskyldig dans ser jag ingenting ondt, afven om skytterörelsen därvid står såsom skylt. På många ställen anordnas fester med tombola och sådant, för att man skall få medel till pris eller till ammunition. Nu säger motionären, att det vore bättre, att arbetsgifvare offrade några arbetsdagar och låte sina underhåfvande använda dessa till skjutöfningar. Det kan icke Riksdagen begära, att de skola göra. Och hvad beträffar söndagstillställningar, tror jag, att dessa tillställningar bland de bättre situerade alltmera upphört, men nu kommer massan, och ju bättre ekonomiska villkor massan får, komma ock nöjena fram och märkas på annat sätt än förut. Jag tror icke, att det kan

förekommäs. Det är ledsamt, men skytterörelsen har icke med detta att göra. Jag har hört af odalmän från andra håll, som sagt, att det förut varit svårt att komma fram om söndagarna på vägarna, därför att folk legat i diken, supit och kastat sten på de vägfärande, men att landsändan blifvit bättre då befolkningen därstädes fått en annan riktning för sina nöjen genom skytterörelsen. Man har vidare sagt, att folk drages från möten af allvarlig natur genom skytterörelsen. Detta tror jag icke är fallet, åtminstone hvad de frireligiösa beträffar. Jag tror, att missionsmötena nu äro mer besökta än för tjugu år sedan, om icke från de statskyrkliges, så dock från de frireligiöses sida, de ena åt det hållet och de andra åt det andra hållet. Och att Riksdagen skulle säga huru festerna skulle anordnas, har utskottet icke ansett sig kunna tillråda. Motionären slutar med orden att frågan är ganska invecklad. Detta har också utskottet ansett, hvarför det afstyrkt motionen.

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)*

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kam-
maren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 38 och 39.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag till åstadkommande för statens räkning af ett järnverk vid den blifvande inlandsbanan.

Till utskottets behandling hade blifvit öfverlämnad en af herr *Bergström* väckt motion, n:o 18, däruti föreslagits, att Riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åstadkommande för statens räkning vid den blifvande inlandsbanan af ett järnverk, afsedt att af norrlandsmalmer och med inhemskt bränsle samt med tillhjälp af elektrisk kraft åstadkomma sådana förnödenheter för våra järnvägar, vår flotta och våra befästningar, såsom räls och plåt m. m., jämte, om det

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.*

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.*

(Forts.)

läte sig göra, gjuttackjärn, som nu importerades — ett järnverk, till en början afsedt för en produktion af 100,000 ton, men med möjlighet att producera dubbla kvantiteten; samt att Kungl. Maj:t till Riksdagen snarast måtte inkomma med de yttranden eller förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att herr Bergströms ifrågavarande motion icke måtte till någon Första Kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Bergström* hade i afgifven reservation anhållit, att Första Kammaren behagade bifalla hans i ämnet väckta motion.

Herr *Bergström*: I min reservation till utskottets betänkande har jag för tillkomsten af ett järnverk påpekat ett skäl, som står i samband med försvaret. Angående denna sak finns det säkert större insikter i kammaren än hvad jag kan prestera och jag vill därför icke med afseende härå tillägga mera än hvad jag i reservationen sagt.

Angående vattenkraften återigen ber jag att få yttra några ord, och detta med anledning af att den uppgift, som jag förut haft angående krafttillgången däruppe vid Harsprånget, i icke oväsentlig mån skiljer sig från vattenfallskommitténs uppgifter och på grund däraf mina dragits i tvifvelsmål.

Jag har uppgifvit, att det finns 500,000 hästkrafter där. Det är natur-hästkrafter, som, förvandlade till elektrisk energi, representera omkring 400,000 hästkrafter, och detta kraftbelopp kan uppsamlas på ett afstånd med ungefär 20 kilometers radie. Sträcker jag radien längre ut, finns möjlighet att däruppe till och med samla så stort kraftbelopp som 600,000 elektriska hästkrafter, ett kraftbelopp, hvars storlek man kan göra sig en föreställom, då man vet att Trollhättan efter Vänerns reglering lämnar högst 100,000 till 150,000 hästkrafter. Att uppgiften är riktig behöfver väl icke betviflas. Jag har erhållit densamma från en sakkunnig person inom denna kammare, hvilkens auktoritet vi icke kunna hysa det ringaste tvifvel om. Detta hästkraftantal finnes visserligen icke nu. Som vattenfallskommittén påvisat, och såsom det nog torde vara för herrarne litet hvar bekant, framrinner i våra vattendrag under olika tider olika vattenmängder. Industrien behöfver i allmänhet en jämn krafttillgång och om icke vattnets afrinnande regleras blir krafttillgången icke mer än omkring hälften mot hvad den blir efter regleringen. Min uppgift omfattar naturligtvis regleradt vattendrag, och det är därför jag kommit till så högt kraftbelopp. Hvad man kan vinna vid Harsprånget blott med en reglering, som blir en tydlig följd af järnverkets tillkomst, är således ett par 100,000 hästkrafter, men dessutom fördubblas också genom regleringen kraften i nedanför

liggande forsar, som jag antager motsvara en ökning af minst 100,000 hästkrafter, hvarigenom järnverksanläggningen skulle orsaka tillkomsten af 300,000 hästkrafter, och hvilken betydelse detta kan komma att hafva i ekonomiskt afseende, torde vi få en fingervisning om i de köp af vattenfall, som statens järnvägar redan gjort eller stå i begrepp att göra.

En annan afdelning af utredningen, som står i sammanhang med tillkomsten af ett järnverk i öfre Norrland, anhåller jag att få närmare beröra, och det är bränslefrågan. Denna fråga har en vidsträcktare betydelse än man tror och kräver en mångsidigare öfverblick. Sedd i förhållande till järnhandteringen pågår som nämndt en sträfvan att i mer eller mindre mån ersätta bränslet med elektrisk kraft. För att nå detta mål vid *reduktionen*, som binder värme, är det i två riktningar man arbetar. Den ena afser att fortfarande använda oartfritt kol (träkol), den andra att för ändamålet använda koloxid, hvilken då lika väl kan framställas af torf som af annat bränsle. För formning af järnet är träkol ett för dyrt och ädelt brännmaterial, men härför borde torfven med ekonomisk fördel kunna användas i långt vidsträcktare mån än hittills skett. Det är nämligen så att såväl vid all uppvärmning och vällning af järnet som äfven vid martintillverkningen intet värme förbrukas i själfva processen, så som vid reduktionen, utan att *allt* det utvecklade värmets skulle kunna tillvaratagas för brännmaterialets torkning. Skedde detta på fullt rationellt sätt, så skulle sannolikt torf utan föregående behandling och lufttorkning kunna upptagas ur mossen och genom mekaniska anordningar transporteras till verkstäderna för direkt användning i mån af förbrukning samt efter där verkställd automatisk torkning. Idéen är icke ny, den har t. o. m. kommit till användning, ehuru på ett primitivt sätt och utan tillämpning af lagarna för värmets och utan bokföring af hushållningen därmed.

Att en fullständig utredning angående detta skulle vara till fördel äfven på andra områden är uppenbart, liksom att den väl borde vara värd de uppoffringar den kräver.

Men *skogsbränslet* är ett ädlare bränsle, och om man än lyckas i den riktning och för det ändamål inom järnhandteringen, som jag antyd, ekonomiskt tillgodogöra torftillgångarna, måste det önskemålet af flere skäl kvarstå att äfven göra sig skogsaffallet tillgodo.

Detta kan icke, på grund af sitt ringa värde som bränsle transporteras långa vägar med dragare och det kan ej flottas på grund af den stora sjunkningen. Man har därför tvingats att så nära växtplatsen som möjligt omvandla affallet i kol. Detta har i hufvudsak hittills skett genom milkolning, men erfarenheten har visat, att man icke för framtiden kan räkna på denna metod, emedan den kräver mera yrkesskickligt folk än som härför kan

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

åstadkommas, och den ringa produktionsmängden för hvarje arbetare omöjliggör behöflig aflöning. På grund häraf har man tvungits in på s. k. ugnskolning som ej kräfver samma yrkesskicklighet och där produktionen hvad kolningsarbetet beträffar mångfaldigats. Hittills har dock denna kolningsmetod blott visat sig ekonomiskt bärkraftig på platser såsom sågverk m. m. där stora kvantiteter affall, på grund af annan lönande rörelse hopats. För tillgodogörande af skogsaffallet åter har jag mig ej bekant att någon anläggning visat sig varaktigt lönande, icke ens där stora kvantiteter torrskog funnits längs ett vattendrag och kunnat nedfraktas jämte det öfriga skogsaffallet till kolningsplatsen.

Efter nya landtkommunikationer, vare sig inlandsbanan eller andra, har man icke ens så stora fördelar att göra sig till godo. Där är återväxten mindre än där kommunikationer redan finnas och tillgången på torrskog torde ej heller vara så stor. Men affallsmängden, virke i skogen, är ändå nog stor för att ej få förspillas. Enligt praktiska forstmäns uppgifter uppgår denna affallsved till samma kvantitet, åtminstone i en kulturskog, som den skörd af stammar hvilken nu i Norrlandsskogarna med dess afverkningslagar och metoder tillgodogöres, och detta är för mycket för att låta saklöst och likgiltigt förfaras.

En utredning kan öppna många utvägar för att ekonomiskt lösa frågan, men för att i någon bestämd riktning ge antydan om en lösning, vill jag här meddela åsikter, som jag själf kommit till efter mångåriga studier och erfarenheter på området.

För att ett arbete, som kan få sådan omfattning, skall kunna verkställas möjligast billigt och under socialt tillfredsställande förhållanden är nödigt, att det förrättas af en bofast befolkning, som däri skaffas lönande verksamhet i omedelbar närhet till sitt hem. Ett annat villkor är, att hvar och en får utnyttja sin arbetskicklighet på bästa sätt, och härför bör skogsarbetet och kolningsarbetet om möjligt skiljas.

För att kunna åstadkomma detta måste man ha kolugnar, afpassade för affallstillgången på bestämda arealer, och möjligast små, för att få minsta körtransporten på affallet.

Den som sköter kolugnen skall ha bostad och jordbruk i dess närhet och, för den tid som ej behöfver användas för hemmet, full sysselsättning vid kolningar. Skogsarbetet, timmer och pappersvedens huggning och körning samt affallets upprepning och transport till kolugnen verkställas af särskilda skogsarbetare, som hvar och en tilldelats en bestämd skogsareal, på hvilken han ansvarar för allt arbete, och denne skogsarbetare har också han sitt hem med jordbruk, möjligast välbeläget i förhållande till det arbete, som åligger honom. I parentes vill jag nämna att detta system, åtminstone delvis, är genomfördt af kapten de Verdier vid Mölnbacka i Värmland och med godt resultat, såväl med afseende å god skogsvård som bekväm tillsyn.

Kolugnarnas produktion framfraktas på billiga sekundärbananor till de större trafiklederna, och bör på sådana kunna framfraktas för ringa kostnad flera mil. Ett försök att åstadkomma sådana sekundära transportleder är gjordt af »Magnets» verkstäder i Ludvika. Dylika bansystem borde under fördelaktiga förhållanden kunna nedbringas i anläggningskostnad till mellan ett och två tusen kronor per kilometer. Banan består af en på stolpar upphängd lina, på hvilken hängvagnar röra sig medelst elektricitet, som ju lätt bör kunna åstadkommas i skogsbackarna. Banans byggnad gör den oberoende af terrängförhållandena och trafiken af snöfall.

Allt skogsaffall skulle på så sätt kunna tillgodogöras äfven på större afstånd från hufvudtransportlederna; skogarna skulle i mån som systemet hunne att genomföras kunna inkomma i kultur till väsentligt förökad produktion äfven af gagnvirke; en både socialt och ekonomiskt välställd befolkning skulle finna sin trefnad och utkomst i Norrlands nu öde skogsbygder, bygder så vidsträckta, att mer än det Finland vi en gång förlorade kan förvärfvas åter.

Det är mångsidiga och stora värden vi ha att vinna, men det är också mångsidiga och tidsödande utredningar att göra. Det synes mig knappast lämpligt att för desamma använda en kommitté. En af andra intressen i minsta mån berörd handels- och industriminister borde vara mest ägnad att taga saken under sin ledning och låta verkställa utredningarna med de organ regeringen har till sitt förfogande i ämbetsverk och vetenskapliga institutioner.

Men utredningen drager under hvilka förhållanden som helst åratat. Då jag ser detta, och hvad saken gäller, vill jag ej påtaga mig ansvaret utaf att frågan uppskjutes, och plikten manar mig därför, herr talman, att yrka bifall till min motion.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar! Om det önskvärda i motionärens syftemål i hvad det afser såväl att en tillverkning inom landet af de här ifrågavarande artiklarne, räls, balkar o. d., som nu importeras, måtte komma till stånd, liksom också att statens stora tillgångar af bränsle, malm och vattenkraft i Norrland måtte blifva tillvaratagna och använda till industriella syften, om detta önskemål kan helt visst icke mer än en mening råda, nämligen att det vore lyckligt, om det kunde genomföras ju förr dess hällre. Men då motionären för detta måls vinnande föreslår, att staten skall däruppe anlägga ett större järnverk och med de tillgångar jag nyss nämnde sjelf tillverka dessa artiklar, kan jag i likhet med utskottet icke längre följa honom. Utskottet pekar ju på faran för enskilda industriidkare af konkurrens med staten, och den faran är sannerligen mycket stor. Det är ju gifvet, att staten med sina i förhållande till enskilde nästan

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

obegränsade resurser kommer i en så stark ställning, att all konkurrens från enskildt håll blir så godt som omöjlig, och skulle staten på olika områden uppträda som industriidkare, är det att befara, att den redan befintliga enskilda industrien skulle ganska betydligt hämmas i sin utveckling, om icke rent af gå tillbaka. Detta skulle för staten medföra en indirekt förlust, som kanske blefve fullt så stor om ej större än den direkta vinsten, staten skulle göra genom att själf bearbeta tillgångarne, en vinst, som för öfrigt någon gång torde bli obetydligare än man kan tro, då skötseln af dylika företag helt naturligt måste för staten blifva mera tungrodd och dyrbar än för den enskilde.

Motionären framhåller själf, åtminstone i reservationen, faran af konkurrens mellan staten och enskilda, men anser att det i detta fall betyder mindre, då dels en dylik industri nu icke finnes i gång i landet och dels det här gäller ett så stort statsintresse att möjliga betänkligheter måste vika. Hvad beträffar det första, så säger utskottet, att den möjligheten icke synes utskottet utesluten, att ett enskildt järnverk, långt innan inlandsbanan kommit till utförande och således ej håller ett statens mönsterjärnverk kunnat uppföras, upptagit tillverkning af samtliga eller de flesta af dessa effekter. Jag tror till och med att motionären själf haft medvetande om att något sådant är nära förestående, ty han säger sig hafva erfarit att ett enskildt svenskt järnverk redan uppgjort leveransafताल med svenska staten om räls. Jag ber att få förklara, att man kan med visshet säga, att den af utskottet omnämnda möjligheten är ganska nära att förverkligas. Ett af våra största järnverk har redan under anläggning ett verk för tillverkning af dessa artiklar: räls, balkar m. m. Inom ett par månader läser detta verk komma fullt i gång och det är tilltaget så stort, att landets behof af dessa artiklar kan fullt tillgodoses. Dess tillverkning beräknas till en början blifva cirka 50,000 ton om året, men kan i mån af behof fördubblas. Jag är berättigad att meddela detta, och därigenom torde motionärens först nämnda invändning förlora mycket i betydelse. Skulle nu staten också anlägga ett sådant stort järnverk, är det gifvet, att detta nyss nämnda komme i ett synnerligen ogynnsamt läge. Den inländska marknaden är för liten för båda och att tänka på export af dessa artiklar tror jag till och med motionären, hur optimistisk han än är, torde anse icke vara möjligt. De flesta länder hafva högt tullskydd, och med det enda land, som icke har sådant, England, kan på detta område konkurrens icke gärna komma i fråga.

Motionären framhåller vidare vikten för staten att själf vid sitt eget verk tillgodogöra sig det skogsaffall i öfre Norrland, som nu där förfäres, men som genom en blifvande inlandsbana anses komma att bli disponibelt såsom en bränsletillgång af stor betydelse och på så sätt icke blott ernå högsta pris därför utan

äfven därigenom undgå faran af enskildt monopol för tillgodogörande af dessa skogsprodukter. Jag förstår icke riktigt, hvad han med det sista menar, men jag tror, att faran är försvinnande liten. Jag undrar, om det vore lyckligare om ett statens verk finge monopol i detta afseende. Motionären vet nog lika väl som jag, att en af de största svårigheterna, som den svenska järnhandteringen för närvarande har att kämpa emot, är den tilltagande knappheten på träkol, och jag tror mig kunna säga, att bland de många skäl, som framförts för önskvärdheten af den blifvande inlandsbanans tillkomst, har åtminstone från järnidkarehåll det icke minst viktiga varit, att därigenom ofvannämnda bränsletillgångar ej i ringa mån skulle komma den nuvarande svenska järnindustrien tillgodo, och utan tvifvel är det synnerligen viktigt, att så blir fallet. Skulle nu staten genom att själf anlägga järnverk däruppe taga hand om dessa bränsletillgångar, så är ju gifvet, att de icke komma den nuvarande järnindustrien till del och dennes svårigheter i berörda afseende stå fortfarande kvar, på samma gång som den finge hvad vissa tillverkningar angår kämpa med konkurrens från statens sida, hvilket förvisso icke från industriens synpunkt kan anses lyckligt. Jag tror för öfrigt icke, att motionärens åsikt, att staten genom att själf tillgodogöra sig dessa skogseffekter skulle kunna utvinna så mycket högre pris därå, än om de upplätes till enskilda, att äfven en förlust genom eventuellt »mindre lämpligt handhafvande af järnverket» skulle till fulla täckas, är riktig, ty jag föreställer mig att en sådan eventuell förlust å järnverket nog i första hand skulle söka förekommas genom nedsättning af värdet å de för tillverkningen använda skogsprodukterna, hvaröfver man ju är herre, och att det således lätt nog kunde inträffa att staten för dessa skogsprodukter erhöile lägre pris än enskilda kunnat betala. Jag är öfvertygad om, att, om dessa produkter få i öppen täflan köpas af dem, som behöfva dem, staten får ut det bästa priset.

Motionären har vidare framhållit såsom skäl för anläggande af ett statens järnverk, att det är af vikt i händelse af krig, att staten har denna tillverkning i egen hand. Jag tror icke, att detta betyder synnerligen mycket. Det viktigaste är i så fall, att tillverkningen finnes inom landet; om den bedrifves af staten eller enskilda är väl af mera underordnad betydelse.

Slutligen framhåller motionären också, att om staten äger ett sådant järnverk, och framställer ifrågavarande effekter, skulle faran vara mindre att från utländska firmors sida priset *oskäligt* nedtryckes och illojal konkurrens åstadkommes, än om verket vore i enskild ego. Ja, detta är i viss mån sant, ty de utländska firmorna kunna naturligtvis icke försöka sig på att genom underpris, s. k. »dumping», söka slå ihjäl ett sådant verk, då de från början måste inse, att det icke skulle gå, men jag är öfvertygad, att nog komma de att utbjuda sina artiklar till lägsta möjliga

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

Ifrågasatt anläggning för statens räkning af ett järnverk vid den blifvande inlandsbanan.
(Forts.)

pris. Jag föreställer mig, att Riksdagen vid sådant förhållande icke blefve synnerligen tilltalad af att från detta statens järnverk få köpa sina räls till afsevärdt högre pris än hvad som erbjödes från utländskt eller kanske till och med från inom landet varande håll.

Åtskilligt mer vore nog att bemöta af motionärens skäl, men det anförda får vara nog. Jag skall därför endast, herr talman, be att få instämma i utskottets yttrande och yrka afslag å motionen.

Herr Stephens: Den föregående talaren har redan sökt klargöra denna fråga, så att för mig är icke synnerligen mycket att tillägga, men då jag har ordet vill jag yttra några ord.

Den ifrågavarande anläggningen skulle enligt motionärens önskan läggas i en afrok af landet, så att kommunikationskostnaderna skulle blifva så betungande för den vara, som därifrån skulle föras till förbrukarne att endast af denna anledning järnverket skulle komma att ligga på en olämplig plats. Därtill har motionären egentligen gått ut ifrån, att denna järntillverkning skall bedrivas med elektrisk kraft. Han har i detalj framhållit den mängd hästkrafter, som däruppe i Norrland skulle finnas tillgängliga, men han har glömt att meddela, att hittilldags har det icke lyckats att på praktiskt sätt lösa problemet att med elektrisk kraft tillverka järn. När detta problem en gång blir löst, blir det lika lätt för den enskilde som för staten att benytta sig af detsamma. Intilldess detta sker, skulle ett järnverk vid inlandsbanan ju i hufvudsak vara hänvisadt till träkol. Som den föregående talaren redan nämnt, är det redan brist på träkol för befintliga verk, men träkol är i sig själf en alldeles för dyrbar vara, för att lämpligen användas för så simpla produkter som balkar och räls och dylikt. Man använder icke gärna träkol till framställande af så grofva produkter, utan man använder dem till producerandet af träkolsjärn, det vill säga finare högklassigt järn, och att använda träkol vid produktion af ifrågavarande artiklar skulle vara ett oförlåtligt slöseri. Således, äfven om dessa träkolstillgångar skulle kunna erhållas till mycket lågt pris till följd af att skogarna däruppe hafva svårt att söka sig ut till en annan marknad, så tror jag, att, då dessa skogar, belägna som de äro på höglandet, i nordlig trakt, växa ofantligt långsamt och således äro glesa och klena, timmertillgången måste sammanföras från stora vidder för att kunna koncentreras till kolfabrikation, hvarigenom träkolet troligen kommer att ställa sig fullt ut lika dyrt däruppe kanske dyrare än som nu är fallet i öfriga delar af landet. Under sådana förhållanden finner jag ingen fördel äfven om nu inlandsbanan funnes, att vid samma anlägga ett stort järnverk, men den finns ännu icke, hvarför det är för tidigt att nu besluta att lägga ett järnverk på den plats, som nu

är fråga om; men, som sagdt, järnvägen finns ännu icke, och när den kan komma till stånd, vet man icke. Det kan hända mycket och kan blifva många omhvälfningar å järnindustrien, förrän den tidpunkt inträffar, att det bör bli fråga om att lägga ett järnverk vid inlandsbanan i öfre Norrland.

På grund af de af mig nu anförda skäl och mycket mera, som jag skulle kunna tillägga, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.
(Forts.)*

Herr Bergström: Den siste ärade talaren påpekade, huru som platsen för det föreslagna järnverket, vore en afkrok, och ansåg denna synnerligen olämplig för ändamålet. Jag ber att med afseende därå få påminna, att i denna afkrok ha vi pro primo malm, pro sekundo vattenkraft och pro tertio bränsle, d. v. s., vi ha där alla de faktorer, som just erfordras för att få en fördelaktig drift till stånd. I sammanhang med detta nämnde han, att det också skulle yppa sig svårigheter för utfrakten från verket. Det pågår för närvarande en strid därom, huruvida det är lämpligast att frakta kolen till malmen eller malmen till kolen. Här i vårt land anser man, sorgligt nog, vill jag för min del säga, att malmen skall fraktas till kolen och icke tvärt om. Af ett af de sista numren af »Järnkontolets annaler» inhämtar man emellertid, att i Amerika, där det blott är fråga om transport inom landet, har man kommit till en helt annan uppfattning. Där anser man nämligen, att det är fördelaktigast att transportera kolen till malmen. Detta är resultatet af rön, som gjorts vid järnverk å olika platser, och det visar sig, att den vunna fördelen ingalunda är obetydlig.

Med afseende å det här ifrågasatta järnverket tillkommer ytterligare en annan sak, nämligen att om man på den plats, där malmen finnes, kan förädla denna till järn, blir vikten af hvad som skall fraktas ut, icke stort mer än hälften af hvad den blir, om man skulle frakta ut järnmalmen i oförädladt skick.

Jag kan icke förstå annat, än att alla dessa omständigheter tala synnerligen kraftigt för ett förläggande af detta järnverk just på den föreslagna platsen, om det nu nämligen öfver hufvud taget är en fördel, att detta järnverk kommer till stånd, något som naturligtvis den begärda utredningen just skulle klargöra, och som för oss är omöjligt att här på förhand bedöma.

Jag tror också, att de, som yttrat sig emot det väckta förslaget, helt och hållet ha missförstått min mening därmed. Jag har ansett, att detta verk bör kunna anordnas så, att det i förhållande till den svenska järnhandteringen skulle kunna göra ungefär samma gagn, som teknologiska institutet har gjort industrien i vårt land. Det skulle kunna blifva en föregångare — jag vill icke säga att det blir så, men det skulle kunna bli det — bli den, som visar de andra vägen.

*Ifrågasatt
anläggning
för statens
räkning af
ett järnverk
vid den
blifvande
inlands-
banan.*

(Forts.)

På grund af officiella siffror är det min öfvertygelse, att bränsle icke saknas i vårt land för en järntillverkning af långt större omfattning än här föreslagits och min öfvertygelse är ock, att vi måste betrakta den inhemska marknaden som en bisak i förhållande till den utländska. Se vi saken ur den synpunkten, och så har jag velat se den, då jag begärt denna utredning, då ställer sig saken helt annorlunda och då kan det icke under några förhållanden bli tal om, att ett dylikt statens järnverk skulle komma att konkurrera med de enskilda.

Att det nu finnes ett eller annat verk i vårt land, som börjat tillverka räls, visar visst icke, att vårt lands hela behof af räls kan därifrån fyllas, utan att staten behöfver vidtaga andra åtgärder för att försäkra sig om att, i händelse af behof, detta för vår trygghet så viktiga material icke kommer att saknas.

Det har också sagts, att det är slöseri att använda träkol för tillverkning af järn af den lägre kvalitet, som man antager, att det järn skulle komma att få, som skulle kunna exporteras från detta järnverk. Hufvudsaken är väl att använda ett material som är godt, och min öfvertygelse är, att det här ifrågasvarande materialet, träkol, icke behöfver blifva dyrare för oss än stenkol, importeradt från andra länder, då man tager i betraktande, att, såsom det påvisats, utvecklingen inom järnhandteringen går i den riktningen, att genom elektricitetens användande det kvantitativa behofvet af bränsle allt mer och mer minskas. Kommer man därhän, att man kan reda sig med mindre kvantiteter träkol och därigenom kostnaden för dem ej blir högre än för stenkol, är det klart, att man icke bör afstå ifrån träkolen därför att man erhåller ett bättre järn med dem än med stenkol. Och än mindre kan bli tal härom vid det förhållandet att, såsom jag framhållit, vi äro nödsakade att för afsättningen af vårt järn söka världsmarknaden, där kvantiteten torde vara af större betydelse än för den inhemska konsumtionen med dess mindre konkurrens.

Jag skulle kunna ha en hel del att tillägga, men jag vill icke vidare upptaga kammarens tid, då hvad jag redan anfört torde visa ohållbarheten af motståndarnes till statsjärnverkets argumentering, utan anhåller blott att fortfarande få yrka bifall till min motion.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 15 och 16 innevarande mars bordlagda memorial n:o 8, angående tilläggs pension åt skolläraren vid Tumba bruk P. Lagerblad, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 15 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning för fordrans utfående.

Herr talmannen hemställde, att det i utlåtandet intagna lagförslaget måtte föredragas paragrafvis, att därefter föredroges ingressen och rubriken samt att paragraferna icke behöfde uppläsas utom i det fall, att därom gjordes anhållan.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall, hvarefter, vid ärendets företagande till afgörande i nu beslutad ordning, kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 15 och 16 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 27 i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till erforderliga ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m.

*Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

Uti en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 3, hade herr *von Möller* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar, som kunde finnas erforderliga, i kungl. förordningen 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd jämte därmed sammanhängande lagrum och författningar, för uppnående af de önskemål, som af motionären i motiveringen till förevarande motion blifvit antydda.

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *von Möller*: Jag hoppas, att icke herr talmannen anser det såsom en ogrannlagenhet, om jag lämnar kammaren den upplysningen, att jag på grund däraf att ärendet redan förevarit i Andra Kammaren och utskottets hemställan där blifvit bifallen, icke kommer att framställa något yrkande på återremiss eller på votering, emedan det icke skulle tjäna till något. Jag anser mig böra tillkännagifva detta, emedan ärendet är det sista på föredragningslistan och för att icke onödigtvis uppehålla

*Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

herrarna, om ni icke vilja höra på de anmärkningar, jag har att göra.

Jag erinrar mig lifligt från den tid, då jag var i Uppsala, att, när mina bekanta bland medikofilarna skulle tentera i zoologi, gaf professorn dem vanligen en benbit och bad dem säga, hvilket djur i listiden denna benbit hade tillhört. Då jag läste utskottets betänkande, kom jag att tänka härpå, och jag sade mig själf, att nog hade det varit bra, om utskottet åtminstone till en så pass okunnig lagläsare gifvit en något större benbit, så att jag haft något mera ledning för att uppkonstruera, hvad lagutskottet här egentligen menar och vill. Denna min anmärkning gäller naturligtvis den första delen af utskottets motivering.

Hvad återigen angår den andra delen, där utskottet fäst sig vid de anmärkningar, som jag framställt rörande skolråds befogenhet att disponera öfver skolsalarna, ber jag att få tacka utskottet för hvad det där yttrat, att det synes utskottet »*beklagligt*, om tillstånd till ifrågavarande föreläsningars hållande i skollokal utan giltig orsak af skolrådet förvägrats». Jag tackar utskottet, för att det strukit under den passus i min motion, hvarpå detta syftar, där jag nämligen talar om de svårigheter, med hvilka föreläsningsföreningarna på vissa platser i vårt land ha att kämpa, icke minst i fråga om söndagsföreläsningar, hvarigenom man söker skaffa ungdomen en nyttig förströelse såsom surrogat för sämre nöjen. Jag upprepar ännu en gång, att jag tackar utskottet för denna passus, och jag hoppas, att, då saken förekommer till pröfning hos Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har att träffa bestämmelser rörande rätt till klagan öfver kyrkoråds- och skolrådsbeslut, Kungl. Maj:t måtte beakta de anmärkningar, jag tillåtit mig i detta ämne framställa.

Men, som sagdt, hvad angår första delen af motiveringen, måste jag vidhålla, att jag icke kan blifva klok på hvad utskottet menar och vill. Utskottet har nog helst önskat skjuta undan hela saken, men för mig som motionär är det bra fatalt att icke af svaret kunna blifva det minsta klok på hvad det är, som utskottet har menat, och hvilka grunder det haft för sitt afslag. Då jag nu förklarat, att jag icke kommer att göra något yrkande, ber jag att åtminstone få klart besked, för att, i den händelse denna fråga framdeles ånyo skulle komma upp, en blifvande motionär då måtte ha någon ledning för bedömande af utskottets verkliga motiv för afslag. Ty beträffande denna del af utskottets motivering finnes det icke för mig någon möjlighet att bli klok på den verkliga innebörden. Utskottet säger nämligen: »Då emellertid dessa bestämmelser (rörande kyrkoråds åligganden och befogenhet) grunda sig på eller stå i samband med stadganden i den allmänna civillagen och kyrkolagen, hvilka stadganden alltså för vinnande af det i motionen angifna syftemål skulle erfordra förändringar, men så nyligen som år 1905 inom Riksdagen väckt

förslag i fråga om revision af sistnämnda lag icke vunnit Riksdagens godkännande, anser utskottet hvad motionären i berörda hänseenden anført icke böra föranleda bifall till motionen.» Jag måste säga, att det begriper jag verkligen icke. Riksdagen afslög år 1905 en motion om revision af kyrkolagen i dess *helhet*, och därför skulle Riksdagen nu icke ha rätt att bifalla ett *partiellt ändringsförslag* beträffande denna lag. Jag ber att få erinra om, att det var just lagutskottets ärade ordförande, som vid det tillfället, då han yrkade afslag å den ifrågasatta allmänna revisionen, yttrade, att man måste beträda de partiella reformernas väg. Hvad är det då, som jag begärt, om icke just en partiell reform? Det enda fall, i hvilket jag kan finna, att min motion tangerar kyrkolagen, är i hvad jag talat om kyrkoråds befogenhet eller snarare påtvungna plikt att kalla inför sig äkta makar, som lefva i oenighet, och göra dem föreställningar enligt 14 kap. giftermålsbalken. Detta berör ju kap. 16 kyrkolagen, det medgifver jag, men, med detta undantag, kan väl ej motionen i öfrigt sägas beröra annat än frågor om ändringar i kungl. förordningen om kyrkostämman m. m. af år 1862.

Angående vissa ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m.
(Forts.)

Är det då något så märkvärdigt, jag begärt? Jag säger till en början, att jag tycker, att inledningsgrunden i fråga om kyrkoråds sammansättning är något egendomlig. Enligt 1862 års förordning består nämligen kyrkorådet af församlingens kyrkivärdar samt så många på kyrkostämman valde, för gudsfruktan och nit kände män, som församlingen vill utse. Således, kyrkivärdarne å ena sidan och för gudsfruktan och nit kände män å den andra. Det är bra smickrande att vara kyrkovärd under sådana omständigheter! Då var väl 1843 års förordning bra mycket bättre i detta fall, ty där talades om, att kyrkorådet skulle bestå af ett visst antal *välfräjdade män*. Hvilken är gudfruktig, och hvem skall kunna afgöra det? Är det lämpligt, att en dylik kvalifikation diskuteras på kyrkostämman? Om jag där föreslår en person, skall kanske en annan stiga upp och säga: Nej, han är icke gudfruktig! Hur skall tvisten då slitas?

Detta var den ena ändringen, jag begärde, och den var väl icke af samhällsomstörtande art. Min andra anmärkning gällde den egendomliga bestämmelsen i § 22, enligt hvilken det tillkommer kyrkorådet att upptaga frågor om försummelse af gudstjänsten, om uteblifvande från läsförhör, om oenighet i äktenskap, om olydnad mot föräldrar samt att vaka därför, att spridandet af vilseförande läror må såvidt möjligt är förekommas samt kyrklig tvedräkt och söndring förhindras. Då emellertid varningen af oeniga makar berör ändringar i civillag och kyrkolag, kan man ju förbigå detta i afvaktan på den revision af härmed sammanhängande frågor, hvilken, efter hvad jag vill minnas, Riksdagen begärt.

Enligt förordningen har kyrkorådet rätt att inkalla personer

Angående vissa ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m. på grund af uteblifvande från husförhör, men enligt prejudikat 1898 har denna kyrkorådets rätt upphört. Vore det då icke bättre att taga bort bestämmelsen ur förordningen för att undvika oreda och trakasserier? Däremot synes kallelserätten beträffande försummelse af gudstjänsten fortfarande äga giltighet. Anser utskottet verkligen, att det är lämpligt att behålla en sådan bestämmelse?

(Forts.)

Nu vet jag mycket väl, hvad herrarna säga: de där bestämmelserna äro föråldrade. Ja, visst äro de föråldrade, och det är ju därför, som jag anser, att de böra tagas bort; jag har sagt till lagutskottet: där finnes en sophög af antikverade lagparagrafer; anser icke lagutskottet det vara skäl att taga bort den? Nej, säger lagutskottet, den får ligga kvar, till dess den stora städerskan Kungl. Maj:t vill taga bort den. Ja, när sker det, om icke då Riksdagens uppmärksamhet blir fäst på detta gamla damm, denna sophög? Hvarför skall den ligga där, då den icke blott icke är till någon nytta, men kan blifva till skada och lända till trakasserier och obehag? Ty det finnes trakter i vårt land, där kyrkorådet ännu i våra dagar gör bruk af denna kallelserätt, så märkvärdigt det än kan låta. Jag skall be att få framhålla ett enda exempel. Det är af den allra mest sorgliga och upprörande beskaffenhet, och jag kan icke mer än antydningsvis beröra det.

Det var för en del år sedan en ung flicka, som blef kallad att inställa sig för kyrkorådet för att varnas. Hon uteblef. Hon förpliktades vid vite att inställa sig, och dessa viten fastställdes. Till slut blef hon ålagd att inställa sig för kyrkorådet vid äfven ty af hämtning genom polismyndigheten. För att fria sig vände hon sig till en läkare, och genom dennes attest blef hon fri från kyrkorådets förföljelser och kränkande tillvitelser. Men under hela denna långa tid hade hennes rykte genom förtälet blifvit förstördt.

Mina herrar, är icke en sådan händelse ett skäl för borttagande af bestämmelser, som kunna föranleda till dylika öfvergrepp, hvilka säkerligen i andra landsändar ej varit tänkbara eller möjliga.

Säkerligen skulle ej heller någon ansett, att det varit möjligt att skrifva något sådant, i en biskoplig ämbetsberättelse 1903, som det jag tillåtit mig citera å sidan 2, däri det klagas öfver, att »söndagarna användas till tidningsläsning o. s. v., att skjutöfningar på de flesta ställen hållas på söndagen, att en annan modern företeelse, folkföreläsningarna, hota söndagens helgd, i det man stundom sökt få dem förlagda till den dagen, trots prästerskapets energiska protester, mot hvilka vi dock hoppas, att detta tilltag skall stranda.»

På det sättet bedömer man denna verksamhet, under det att, glädjande nog, i det öfriga landet prästerna i allmänhet ställa sig

sympatiskt mot detta folkbildningsmedel och själfva medverka som föreläsare på söndagar.

Vidare står det på tredje sidan framhållet, att »prästerskapet för ett mera kraftigt handhafvande af kyrkotukt behöfde ett mera kraftigt stöd af lagen och dem som handhafva lagens efterlefnad.» Det är sålunda icke nog med, att man skall kunna genom polismyndighet inställa folk inför kyrkorådet. Man är ej nöjd, man begär ökad makt. Vi svenskar äro väl dock vande att betrakta oss som fria människor, men här hotas vår frihet genom denna föräldrade bestämmelse, hvilken som ett damoklessvärd hänger öfver våra hufvuden.

Af detta skäl har jag fordrat dess borttagande, men lagutskottet har undanskjutit frågan för i år, men jag har i alla fall ansett, att jag borde för kammaren motivera de skäl, som föranledt mig att ta upp frågan.

Genom att Andra Kammaren redan fattat beslut i frågan, såsom jag nyss nämnt, i öfverensstämmelse med utskottets hemställan, har den befriat Första Kammaren från att öfvertaga det ansvar, som enligt min uppfattning faller på lagutskottet genom dess afslagsyrkande.

Herr Sjöcrona: Motionären har i sin kläm yrkat, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar, som kunna finnas erforderliga, i kungl. förordningen 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd samt därmed sammanhängande lagrum och författningar», d. v. s. icke mer och icke mindre än att Riksdagen skulle begära, att Kungl. Maj:t måtte företaga en fullständigt ny granskning och revision af hela kyrkostämmoförordningen för att se efter, hvilka förändringar däri kunde vara erforderliga. Motionären har anmärkt, att han icke fått veta grunderna för lagutskottets hemställan om afslag på hans motion.

Hvad angår motionen i denna vidsträckta omfattning medger jag, att lagutskottet icke direkt svarat på detta, och det synes mig, att lagutskottet icke heller behöft göra det, ty — här kan jag vända förebråelsen mot motionären själf — han har icke på ringaste sätt antydt, att kyrkostämmoförordningen hvilar på oriktiga grunder, eller att dess detaljbestämmelser i allmänhet äro olämpliga, eller påpekat annat än högst obetydligt — hvartill jag sedan skall komma — hvad som kunde behöfva ändras. Sålunda tror jag icke, att lagutskottet felat, då det icke närmare inlåtit sig på motionen i detta dess vidsträckta omfång. Nu har motionären själf upptagit, hvad han yttrat i sin motion därom, att enligt kyrkostämmoförordningen skola till medlemmar i kyrkorådet väljas personer, som äro kända för »gudsfruktan och nit». Det har verkligen ej heller lagutskottet velat svara på.

*Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*
(Forts.)

*Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skolråd m. m.*

(Forts.)

För min del föreställer jag mig, att detta egentligen framkommit i motionen för att få fram kvickheten, att kyrkovårdar icke skola behöfva vara kända för gudsfruktan och nit. Jag vill erkänna, att om icke dessa ord om gudsfruktan och nit stodo i kyrkostämmoförordningen, så vore det väl icke så stor skada därmed, men när de en gång stå där, så kan jag icke finna något skäl, hvarför man skulle utesluta dem, och intet skäl, hvarför man skulle ställa till en revision af kyrkostämmoförordningen för att få bort dessa ord.

Hufvudsaken i motionärens framställning, det förstår hvar och en, är hans önskan, att bestämmelserna om kyrkorådets befogenhet måtte upphävas eller åtminstone väsentligen ändras. Därom har lagutskottet sagt, att dessa bestämmelser grunda sig på och sammanhånga med stadgarna i civil- och kyrkolagstiftningen, särskildt i civillagens bestämmelser angående skilsmässa i äktenskap. Motionären har ju i dag själf erkänt, att så länge dessa bestämmelser i civillagen gälla, kan man icke upphäfva däremot svarande bestämmelser i kyrkostämmoförordningen angående kyrkorådets befogenhet att kalla äkta makar inför sig, en procedur, som är föreskrifven i gällande civillag. Vidare klagar motionären öfver, att han icke fått upplysning om de åsyftade bestämmelserna i kyrkolagstiftningen. Ja, mina herrar, skulle man uppräknat dem, hade det icke blifvit ett obetydligt arbete. Då skulle man nära nog fått gå igenom hela kyrkolagen och plocka fram de bestämmelser, som sammanhånga med hvad här stadgas om kyrkoråds uppgift och befogenhet, och det syntes lagutskottet icke vara synnerligen nödvändigt.

Frågan gäller ju förnämligast den så kallade kyrkotukten, ett för öfrigt mycket fult och för mig anstötligt uttryck, som också kyrkomötets lagutskott på yrkande af mig 1893 utbytte mot ett annat. Hvad kyrkotukten beträffar, så har det två gånger, när jag varit med, i kyrkomötet varit fråga om att få tillfredsställande bestämmelser i detta hänseende, men icke ens i kyrkomötet har man kunnat komma till enighet beträffande detta mycket grannliga ämne. Så länge vi således icke hafva annan kyrkolagstiftning, så få väl de nuvarande bestämmelserna i kyrkostämmoförordningen stå kvar. De bestämmelser, som finnas i kyrkostämmoförordningen, uttrycka den i kyrkolagen förutsatta patronella rättigheten för kyrkorådet att kalla församlingsmedlemmar inför sig och kärleksfullt tala med dem i hvarje ämne, som kan vara stridande mot kyrklig ordning. I öfrigt hafva vi angående kyrkotukt, som herrarna ju veta, en gammal förordning af år 1855, som visserligen kunde i mycket behöfva ändras och upphävas, men som ännu gäller.

Nu har motionären i dag sagt, att man väl kunde besluta sig för partiella ändringar i kyrkolagstiftningen och att just jag talat för detta sätt att lösa frågan om erhållande af en ny kyrko-

lag. Ja, det är alldeles riktigt. Jag anser det vara den enda vägen att närma sig detta aflägsna mål att få en ny kyrkolag, men förslag härom afslog Första Kammaren år 1905, och Andra Kam-maren afslog vid samma tillfälle helt och hållet förslaget om, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny kyrkolag eller förarbeten för detta ändamål. Då är det väl föga utsikt, att man skall nu kunna anse frågan mogen för vidtagande af åtgär-der för att erhålla nya kyrkolagsbestämmelser. Så länge nuva-rande kyrkolagsbestämmelser gälla, så länge stå nuvarande be-stämmelser i kyrkostämmoförordningen i full öfverensstämmelse med dem. Sålunda böra och kunna de sistnämnda icke ändras enbart.

*Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.
(Forts.)*

Att på ett eller annat ställe eller i ett eller annat fall ett kyrkoråd har missbrukat sin rätt att kalla inför sig medlemmar af församlingen, det vill jag icke bestrida. Det är möjligt att så händt, och det kan hända, att det inträffat just inom det stift, som motionären tillhör, men icke kan man väl begära, att lagar skola ändras därför att de i ett eller annat fall blifvit missför-stådda af den myndighet, som har att tillämpa dem. Skulle det vara förhållandet, skulle man oupphörligt få ändra dem och än-dock aldrig komma till riktigt resultat, ty hvar skall man få garanti för, att de, som skola tillämpa lagarna, alltid tillämpa dem rätt och efter deras anda och mening.

Sedan har motionären, för att ytterligare gifva stöd för sina åsikter, åberopat en biskops ämbetsberättelse. Däröfver vill jag icke mycket yttra mig. Det kan hända, att ett och annat uttryck där är mindre lämpligt; och komma de åsikter, som där uttalats, till synes vid tillämpning af ett och annat kyrkoråds rätt att kalla församlingsmedlemmar till förhör inför sig, så får det rättas i vederbörlig ordning, såsom också, enligt hvad motionären om-förmält, skett i ett fall. Det kan väl ej heller utgöra någon an-ledning till ändring af gällande lagar och författningar.

Med dessa få ord har jag nu besvarat, hvad motionären ytt-rat, och tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Möller: Jag är fortfarande icke riktigt klok på, hvad utskottets ordförande menat. Han ordade om, att det talas om kyrkorådet i hela kyrkolagen. Ja, han, som är mera lagkunnig än jag, bör väl hafva större vitsord än jag. Hans yttrande förefaller mig emellertid egendomligt.

Så vidt jag vet, så är den första k. förordning, som vi äga om kyrkoråd, af år 1817. År 1843 fingo vi en annan k. förord-ning och år 1862 en ny. Men själfva kyrkolagen är af år 1686, och uti den ursprungliga kyrkolagen kan jag icke finna, att det förekommer något stadgande om kyrkoråd. Sålunda måste jag vidhålla min uppfattning, att man mycket väl kunnat vidtaga

Angående
vissa änd-
ringar i för-
ordningen
om kyrko-
stämma samt
kyrkoråd och
skoloråd m. m.

(Forts.)

ändringarne i k. förordningen 1862 utan att behöfva någon ändring i kyrkolagen.

Men för konsekvensens skull ansåg jag då, att äfven en ändring borde införas beträffande oeniga makars varning inför kyrkorådet. Endast här behöfdes samtidigt en ändring i civil- och kyrkolag.

Herr Sjöcronas insinuation, att jag skulle hafva väckt min motion för att få komma fram med en kvickhet, tror jag mig mycket lätt kunna tillbakavisa. Det är icke jag, som gjort kvickheten utan det är lagskrifvarne, som jag blott citerade, men jag anser ordalydelsen »*välfrejdade män*» i 1843 års förordning lämpligare än den i 1862 års förordning använda »för gudsfruktan och nit kända män».

Lagutskottets ordförande borde väl erkänna, att det är bättre att hafva sådana bestämmelser, som kunna kontrolleras än sådana, uttryck, som lämna rum för godtycke vid tillämpningen.

Det kan vara kvistigt nog att afgöra, om en person är gudfruktig eller icke, men det är lätt konstatera, om han är välfrejdad eller ej.

Det var sålunda icke för att säga en kvickhet, utan för att framhålla behofvet af en ändring af en i mitt tycke fullkomligt olämplig bestämmelse som jag i min motion påyrkade sagda ändring.

När sedan lagutskottets ordförande kom till slutet af sitt anförande, talade han om, hur kyrkorådets uppgift var att tala kärleksfullt till dessa personer, som genom polisen inställdes. Jag undrar hvad de kärleksfulla orden hafva för betydelse under dylika omständigheter. Jag tror, att det blir sådd på hälleberget. Det förefaller mig verkliga, som herr Sjöcrona rent af önskade bibehållandet af dessa bestämmelser. Jag anser, att det är stridande mot gammal svensk uppfattning om den personliga frihetens ocränkbarhet, att en person, innan han har blifvit dömd eller af åklagaremakten förklarad skyldig träda i häkte, skall på detta sätt kunna ställas inför ett kyrkoråd, bestående af några personer, må vara hur gudfruktiga som helst, men därjämte kanske ytterst enfaldiga och omdömeslösa, såsom t. ex. kyrkorådsledamöterna vid det af mig anförda sorgliga fallet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag *dels* till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 34, angående val af tre fullmäktige i riksbanken och af tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

n:o 35, angående val af ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

n:o 36, för friherre B. C. J. Langenskiöld och ledamoten af Riksdagens Första Kammare H. R. Törnebladh att vara fullmäktige i riksbanken;

n:o 37, för expeditionschefen m. m. Carl Berg att vara fullmäktig i riksbanken;

n:o 38, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

n:o 39, för ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

n:o 40, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra lagmansbostället 1 mantal Viby n:o 4 i Södermanlands län hörande område;

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökning af fonden för torfindustriens befrämjande;

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden;

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af en del utaf förra bergshauptmansbostället Väsby i Västmanlands län;

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af två ägoskiften, tillhörande förra skogvaktarbostället Kåpplunda n:o 2 Gransikagården i Sköfde socken, Skaraborgs län;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Göteborgs hospital af viss del utaf hemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Storhagen i Backa socken af Göteborgs och Bohus län;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af förra hospitalslägenheterna n:o 67 Elisabeth och Nils Ihres åker samt n:is 68 och 69 Trumslagareåker i Visby stads område; och

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution af fraktafgifter för kalk, kalkstensmjöl och märgel; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bestämmelser i syfte att för försäljning af preserve-
rade ägg skola gälla samma föreskrifter som för försäljning af margarin; och

n:o 3, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden.

Herr *Enhörning* aflämnade en af honom m. fl. undertecknad motion, n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag angående ändring i 20 § 1 mom. och 22 § af lagen om hemmans-
klyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagens lopp första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtanden n:is 51 och 52 uppföras på föredragningslistan till den 6 april.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 3,02 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*